

Specifika spolupráce střední školy s rodinou

Ing. Zuzana Prajzová

Bakalářská práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ing. Zuzana Prajzová**
Osobní číslo: **H160559**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství odborných předmětů pro SŠ**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Specifika spolupráce střední školy s rodinou**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury z oblasti spolupráce rodiny a školy.
Vymezení teoretických postupů o formách spolupráce střední školy a rodiny.
Příprava metodiky empirické části, stanovení cílů výzkumu a výzkumných otázek.
Realizace kvalitativního výzkumu metodou rozhovoru s učiteli středních škol.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi středních škol.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Čapek, R. (2013). **Učitel a rodič: spolupráce, třídní schůzka, komunikace**. Praha: Grada.

Epstein, J. L. (2011). **School, family, and community partnerships: preparing educators and improving schools (Second edition)**. Boulder: Westview Press, a Member of the Perseus Books Group.

Fertek, T. (2011). **Rodiče vítáni: praktický návod, jak usmířit rodiče a učitele našich dětí**. V Praze: Yinachi.

Gavora, P. (2005). **Učitel a žáci v komunikaci**. Brno: Paido.

Pohnětalová, Y. (2015). **Vztahy školy a rodiny: případové studie**. Hradec Králové: Gaudeamus.

Whitaker, T., & Fiore, D. J. (2016). **Dealing with difficult parents (Second edition)**. New York: Routledge, Taylor & Francis Group.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Barbora Petrů Puhrová**

Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **10. října 2018**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2019**

Ve Zlíně dne 10. října 2018

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 2.4.2019

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na specifika spolupráce střední školy s rodinou. V teoretické části jsou shromážděny informace o spolupráci a její formy, zabývá se aktéry spolupráce a také se zaměřuje na jejich vzájemná očekávání, postoje a přínosy. Praktickou část práce tvoří kvalitativní průzkum, v němž je zvolena metoda shromažďování dat formou rozhovoru s učiteli na středních školách a jejich názory a zkušenosti na spoluprací s rodiči žáku. Cílem práce je popsat skutečnou podobu spolupráce střední školy s rodinou prostřednictvím vyučujících a navrhnout doporučení pro praxi.

Klíčová slova:

Spolupráce, rodina, střední škola, třídní schůzky, učitel

ABSTRACT

My Bachelor thesis is focused on the specifics of the cooperation high school with the family. The theoretical part collects information about cooperation and her form, it deals with actors of the cooperation and also focus on their expectation, attitudes and benefits. The practical part consists of quality research in which I choose collecting data in form of an interview with the teachers in the high school and their opinions and experiences on cooperation with parents. Goal of this work is to describe the real form of cooperation between high school and family and suggest recommendation in practice.

Keywords:

Cooperation, family, high school, class meetings, teachers

Poděkování patří zejména vedoucí mé práce paní PhDr. Barboře Petřů Puhrové za její rady, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování práce věnovala. Dále pak děkuji zúčastněným participantům výzkumu za jejich spolupráci a také své rodině za podporu po dobu studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VZTAHY MEZI ŠKOLOU A RODINOU	12
1.1 FUNKCE ŠKOLY	12
1.2 STRUKTURA VZDĚLÁVACÍHO SYSTÉMU V ČR.....	14
1.2.1 Vývoj v čase	16
1.3 BUDOVÁNÍ VZTAHU UČITEL – RODIČ	17
1.3.1 Čeho se obávají rodiče a učitelé při vzájemné spolupráci	18
1.4 HLAVNÍ DŮVODY K ZAPOJENÍ RODIČŮ	19
1.5 ROLE RODIČŮ PŘI KOMUNIKACI.....	21
1.6 PRÁVA A POVINNOSTI RODIČŮ V RÁMCI VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ.....	23
2 SPOLUPRÁCE STŘEDNÍ ŠKOLY A RODINY	26
2.1 FORMY SPOLUPRÁCE	27
2.1.1 Dny otevřených dveří.....	28
2.1.2 Webové stránky školy, sociální sítě	29
2.1.3 Třídní schůzky.....	29
2.1.4 Rodič ve školské radě.....	30
2.1.5 Emailová, telefonní a písemná forma komunikace	30
2.1.6 Schůzky s rodiči žáků budoucích prvních ročníků	30
2.2 POSTOJE RODIČŮ A UČITELŮ PŘI VZÁJEMNÉ SPOLUPRÁCI	31
2.3 DESATERO PRO KOMUNIKACI S RODINOU	31
2.4 VZÁJEMNÁ OČEKÁVÁNÍ.....	33
2.4.1 Očekávání rodičů od komunikace se školou a učiteli	33
2.4.2 Očekávání učitelů a školy od komunikace s rodinou.....	34
II PRAKTICKÁ ČÁST	35
3 METODOLOGIE VÝZKUMU	36
3.1 CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	36
3.2 METODA SBĚRU DAT	36
3.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	37
3.4 PŘÍPRAVA A REALIZACE ROZHOVORŮ.....	39
4 VÝSLEDKY A INTERPRETACE DAT	40
4.1 SPOLUPRÁCE NA ÚROVNI SEKUNDÁRNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	40
4.2 PŘEKÁŽKY VE SPOLUPRÁCI	42
4.3 NESPOLUPRACUJÍCÍ RODIČE	43
4.4 NÁŠ ZÁKAZNÍK, NÁŠ PÁN.....	44
4.5 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	45
5 DOPORUČENÍ PRO PRAXI STŘEDNÍCH ŠKOL	48
ZÁVĚR	49
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	50
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	52
SEZNAM OBRÁZKŮ	53

SEZNAM TABULEK.....	54
SEZNAM PŘÍLOH.....	55

ÚVOD

Vzájemná spolupráce školy s rodinou je velmi důležitým prvkem ve vzdělání a rozvoji dětí, zároveň je to velmi diskutovaným a citlivým tématem, které je v praxi zdrojem mnoha nepochopení a konfliktů. Komunikace s rodiči považují někteří učitelé za nejtěžší článek ve své profesi. Škola s rodinou patří mezi primární instituce, které mají nenahraditelný vliv na výchovu a rozvoj osobnosti dítěte v jakémkoliv věku. Je proto nutné, aby spolu tyto dva subjekty spolupracovaly a aby tato spolupráce byla efektivní.

Všichni pocházíme z nějaké rodiny, vyrůstáme v určitém prostředí, které významně působí na náš následný život. Při spolupráci velice záleží na přístupu rodičů, na jejich výchovných metodách a postupech, ať už při spolupráci na úrovni pedagog - rodič, ale i při spolupráci se samotným žákem, který přirozeně přejímá postoje primární skupiny, což pro něj právě rodina je. Škola je spolu s rodinou významným socializačním prostředím, ve kterém dítě tráví nemalou část dne, proto je důležité, aby spolu byli v dobrém vztahu, který je základem pro směřování ke společnému cíli.

„Spolupráce školy s rodinou představuje důležitou oblast hned z několika hledisek. Z hlediska úspěšnosti žáků, spokojenosti rodičů a dětí, i z hlediska běžného života, protože škola významnou měrou zasahuje do života rodiny po řadu let.“ (Pohnětalová, 2015, s. 9)

Samotná práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část se dělí do tří kapitol. V prvních dvou kapitolách jsou popsány pojmy škola a rodina. Třetí kapitola pojednává o spolupráci střední školy s rodinou a popisuje její nejčastější podoby. Dále vymezuje vzájemné role při komunikaci a v neposlední řadě se zabývá vzájemným očekáváním plynoucí z této spolupráce. Empirická část má za cíl na základě rozhovorů s učiteli na středních školách s různým zaměřením, získat a zpracovat informace týkající se spolupráce s rodiči v jejich současné podobě.

Věřím, že ochota a otevřenost aktérů spolupracovat při rozhovorech přispěje k reálně ukázce spolupráce střední školy s rodiči v dnešní době.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VZTAHY MEZI ŠKOLOU A RODINOU

Pojem škola má svůj původ v řeckém výrazu scholé = volnost, příležitost, možnost, interval, prostor, pro aktivitu osvobozující od starostí a shonu., čas vyměřený na získávání poznatků, na vzdělávání. Řecký kořen slova je zachován ve většině indoevropských jazyků. Pojem škola (Průcha, 2009) je často spojován s výrazy „společné, hromadné, kontrolované“ vzdělávání realizované ve formě vyučování ve specializovaných institucích. Průcha (Průcha, Walterová, & Mareš, 2008) definuje tento termín následovně: „Škola je společenská instituce, jejíž tradiční funkcí je poskytovat vzdělávání žákům příslušných věkových skupin v organizovaných formách podle určitých vzdělávacích programů.“ Školní vzdělávání dostalo označení „formální“ na rozdíl od neformálního vzdělávání, které probíhá v podnicích, kulturních institucích, sociálních zařízeních apod., eventuálně informálního, spontánního, na institucích nezávislého.

Škola se stala místem socializace žáků, podporujících jejich osobnostní a sociální rozvoj a připravujícím je na život osobní, pracovní a občanský. Postupně ztratila monopol na vzdělávání, stále více se otevírá životní realitě a sblíží se s neformálním a informálním vzděláváním. Ačkoliv je instituce školy a její role v současné společnosti často kritizována kvůli údajnému konservatismu, nebo je dokonce zcela odmítána v koncepcích radikální descholazizace, přetrvává a je schopna se postupně zdokonalovat, zejména uplatňováním nových technologií ve vzdělávání (alternativní škola, efektivnost škol, evaluace škol, inovativní škola, efektivnost škol, evaluace škol, inovativní škola, kvalita škol, síť škol, školství, výchova, vzdělání, vzdělávací proces, vzdělávací systém)

Škola je společenskou institucí, je také institucí pro společnost. Je proto řízena vzhledem ke společenským potřebám. Škola slouží různým očekáváním a požadavkům – ty jsou různé ze strany státu a společnosti, rodičů, žáků.

1.1 Funkce školy

Funkci školy lze také dle Průchy (2009) chápat především jako naplňování potřeb společnosti, zpravidla státu nebo určitých skupin obyvatel. Jsou formulovány za pomoci odborníků jako vize a obecné cíle školy. Jejich přijetí a strategie realizace je záležitostí vzdělávací politiky, která by měla být konsensuální, společností přijímaná a podporovaná. Analýza sociálních funkcí školy je důležitá pro hledání účinnějších podob školního vzdělávání a vytváření teoretických modelů školy budoucnosti. Funkcemi školy se zabývají sociální vědy,

zejména sociologie, psychologie, ale také politologie a ekonomie. Pedagogika tradičně zdůrazňovala výchovnou a vzdělávací funkci školy.

Dle Průchy (2009) v současnosti rozlišuje více funkcí školy:

- **Etická funkce** - zdůrazňuje, jak škola funguje jako systém hodnot, jak interpretuje současný svět, jakým způsobem předkládá otázky světa žákům. Svět má vystupovat jako rozmanitý, multikulturní. Pro utváření identity žáků je etická funkce klíčová.
- **Ochranná funkce** - školní prostředí má vytvářet pocity bezpečí a vzájemné důvěry, dále vytváří a formuje obranné mechanismy proti násilí. Nejde jen o sociálně patologické jevy (drogová závislost, šikana), škola se musí vymezit i vůči manipulaci, zejména proti reklamě a informacím deformujícím a ohrožujícím bezpečnost a zdraví. Škola by měla žáky učit, jak informace zpracovávat a hodnotit, jak vnímat a využívat média jako zdroj informací.
- **Metodologicko-koordinační funkce** - do této funkce patří řízení procesu učení, systematizace poznatků a včleňování sociální zkušenosti do procesu učení. Škola má význam pro utváření základů celoživotního učení. Škola musí reflektovat rozšíření příležitostí pro získávání poznatků z různých zdrojů, ze zkušeností z běžného života, mimoškolních a volnočasových aktivit žáků.
- **Socializační a personalizační funkce** - škola předává vzorce chování a občanského jednání z jedné generace na druhou, utváření výbavy pro život jedince ve společnosti. Socializační funkce navazuje na působení rodiny, výchovné a vzdělávací procesy, usiluje o vzájemnou spolupráci.
- **Kvalifikační funkce** - tato funkce souvisí s rozvíjením pracovních návyků, znalostí a dovedností potřebných pro pracovní činnosti a uplatnění na trhu práce. Kvalifikační funkce dostává širší rozměr i na střední školy s odborným zaměřením, a to vzhledem k dynamice sféry práce a pružnosti uplatnění na pracovním trhu.
- **Integrační funkce** - zdůrazňuje potřebu soudržnosti a začlenění jedince do společnosti. Vidí školu jako „celek uzavřený do sebe, ale otevírá se okolí, společnosti a tím dochází k integraci žáků, k jejich začleňování do společnosti“ (Janiš, Kraus, & Vacek, 2012).
- **Selektivní (třídící) funkce** - tato funkce na tradiční škole některým žákům usnadňovala, jiným znesnadňovala vzdělávací dráhu a životní dráhu. Při vstupu do školy probíhala první selekce. Dnešní přístup, který podporuje včleňování do společnosti, umožňuje všem žákům snadnější integraci do běžných škol a přípravu na začlenění do společnosti.

- **Diagnostická funkce** - škola by měla rozpoznávat žákovy zvláštnosti, schopnosti, tvořivost, motivace, zájmy a způsoby prožívání. Při odhalení problémů v učení, najít jejich původ, zdroje a příčiny, aby bylo možno cíleně podpořit jeho sebevědomí a školní úspěšnost. Stanovení diagnózy v tomto smyslu má význam pro žákovo sebepojetí, pro jeho další studium, volbu vzdělávací dráhy i výběr profese. Tomuto účelu by mělo sloužit také průběžné slovní hodnocení, spolupráce s rodiči, s pedagogicko - psychologickou poradnou i spolupráce mezi školami navazujících stupňů. Podmínkou plnění diagnostické funkce je individuální přístup k žákům.
- **Kulturační funkce** - česká škola tuto funkci v historii zdůrazňovala a naplňovala na vysoké úrovni. Pro zachování národní identity, kultury a rozvoj národní vzdělanosti je významné seznamování s národní kulturou, ochrana a udržování kulturního dědictví. V současnosti je naplňována také institucemi mimoškolními, které rozšířily škálu vzdělávacích programů. Kulturační funkce ve škole posiluje mezinárodní a multikulturní dimenzi, zejména orientaci na Evropu a přípravu na život v otevřeném evropském prostoru.
- **Ekologická funkce** - škola je instituce, která vytváří prostředí, v němž děti žijí, vyrůstají, realizují zájmové a tvůrčí činnosti. Dále je místem, kde děti nacházejí příjemné prostředí k životu a vstřícnou atmosféru, podporující jejich zdravý fyzický a duševní vývoj.
- **Ekonomická funkce** - společnost vkládá do školy finanční prostředky a očekává výsledky. Efektivita a kvalita školy se zjišťuje z výsledků žáků, ale také z charakteristik fungování školy, její organizace, vztahů a procesů, které v ní probíhají, zjišťují se efekty, které má škola na společnost. Rozvoj evaluačních systémů dokládá posilování ekonomické funkce školy.
- **Politická funkce** - škola realizuje principy vzdělávací politiky státu, zajišťuje plnění práva a přístup ke vzdělání všem bez rozdílů sociálních, etnických, jazykových, kulturních a zdravotních, odpovídá za dodržování norem stanovených státem a orgány veřejné správy.

1.2 Struktura vzdělávacího systému v ČR

„Vzdělání je považováno za jeden z nejdůležitějších faktorů ekonomického růstu, slouží mimo jiné ke zvyšování konkurenceschopnosti ekonomiky, k růstu produktivity práce. Vzdělání se tak stává zdrojem budoucího blahobytu státu“ (Brdek & Vychová, 2004, s.13).

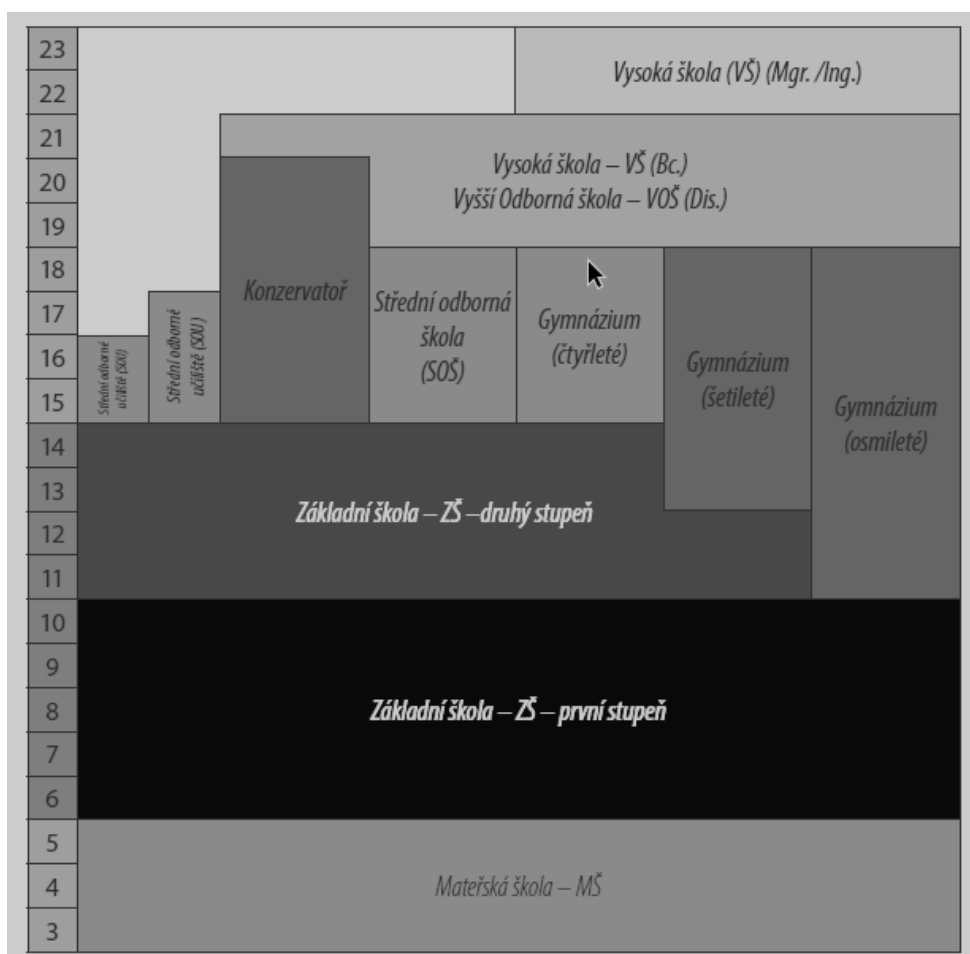
Vzdělávací systém v ČR je rozdělen do několika stupňů, konkrétně se jedná o mateřské školy, v tomto stupni se poskytuje vzdělání dětem ve věku od 3 do 6 let. Od školního roku 2017/2018 je toto vzdělávání povinné v posledním ročníku před nástupem do školy základní.

Základní školu navštěvují zpravidla děti ve věku 6-15 let. ZŠ má dva stupně, první z nich se skládá z pěti ročníků, druhý ze čtyř. Určité procento žáků odchází po prvním stupni ZŠ na osmileté gymnázium. Účast na docházení do základního vzdělávání je povinná a trvá devět let.

Střední škola navazuje na vzdělávání v základní škole, a to buď ve formě gymnázia, střední odborné školy (SOŠ), středního odborného učiliště (SOU), nebo konzervatoře. Účast na středním vzdělání není povinná, i přesto se ho účastní na 95% dětí. Gymnázia studentům nabízejí všeobecné vzdělání včetně přípravy na studium na vysoké škole. Studium je zakončeno maturitní zkouškou a trvá 4 roky. Střední odborné školy (SOŠ) nabízejí profesně orientovanou výuku, studium je rovněž zakončeno maturitní zkouškou a též trvá čtyři roky. Absolventi tak mají možnost pokračovat ve studiu na vysoké škole. Střední odborná učiliště (SOU) poskytují svým studentům profesní a praktickou přípravu, která je zakončena získáním výučního listu. Ten studenty neopravňuje k dalšímu studiu na vysoké škole. Studium trvá zpravidla tři roky, výjimečně pouze dva. Konzervatoře nabízejí studentům odbornou přípravu v umělecké oblasti, a to hudbě, zpěvu, herectví či tanci. K přijetí na konzervatoř je třeba úspěšně složit talentové zkoušky. Čtyřleté studium bývá zakončené maturitou a absolventi mohou pokračovat ve studiu na vyšší odborné nebo vysoké škole.

Vyšší odborné školy (VOŠ) nabízí studium pro absolventy středních škol s maturitou, tj. gymnázií, konzervatoří a středních odborných škol. Na rozdíl od vysokých škol kladou vyšší odborné školy větší důraz na praktické zaměření. Délka studia je tři roky, úspěšný absolvent získá titul DiS. Studium na vysoké škole (VŠ) je členěno do dvou základních stupňů, a to bakalářského a magisterského. Bakalářský stupeň zakončený získáním titulu Bc. trvá zpravidla tři roky, navazující magisterské studium zakončené získáním titulu Mgr., či Ing. potom roky dva (Bačáková, c2011).

Obrázek 1 Struktura vzdělávacího systému ČR

(Bačáková, c2011, s.5)

1.2.1 Vývoj v čase

Stejně tak jak dochází ke změnám ve společnosti, dochází také ke změně spolupráce školy s rodinou. Dochází k demokratizaci školství a harmonizaci edukačních výsledků. V souvislosti s tím nastal i v našeho školství posun ve vývoji vztahů mezi školou, rodinou a veřejností.

Společným východiskem reformních snah v naší výchovně vzdělávací soustavě je větší otevřenost škol vůči žákům a studentům, jejich rodinám i okolnímu prostředí. V dnešním pojetí bývá škola často charakterizována jako systém služeb, který má za úkol vytvoření optimálního prostředí pro všestranný rozvoj žáka a jeho budoucí individuální i společenské uplatnění. Vzhledem k tomu, že hlavním garantem výchovy dítěte zůstává i v době jeho školní docházky rodina, přináší nový trend další zvýšené nároky na spolupráci školy s rodinou.

Kooperativní vztah mezi školou a rodinou bývá dnes poměrně často označován jako vztah partnerský, i když na jeho samotném počátku stojí nabídka a poptávka, tedy vztah klientský. Již o samotném výběru školy pro své dítě totiž rozhodují nebo spolurozhodují rodiče. Státní dotace, které přicházejí do škol a škola je pak může investovat do svého dalšího rozvoje a vylepšování podmínek pro výchovně vzdělávací činnost, jsou však závislé na počtu žáků, kteří danou školu navštěvují. Z toho plyne snaha každé školy o co nejpestřejší a nejpritažlivější vzdělávací nabídku, která osloví žáky a jejich rodiče a zaručí větší pravděpodobnost, že se při výběru rozhodnou právě pro tuto konkrétní školu. Nástupem dítěte do školy začíná mezi školou a rodinou období partnerské spolupráce.

Současné školství umožňuje rodičům dokonce spoluvytvářet podmínky pro práci školy a příležitostně se účastnit jejího chodu. I přes rozšiřující se nabídku možností spolupráce zájem některých rodičů o spolupráci spíše klesá. Příčiny je možno hledat mimo jiné v měnícím se životním stylu, kdy mnozí rodiče mají méně času na své děti a často nechodí ani na třídní schůzky (Suquet).

1.3 Budování vztahu učitel – rodič

Čapek (2013) uvádí, že vzájemná spolupráce rodičů a učitelů je velmi důležitým prvkem ve vzdělávání, současně je tato spolupráce velmi citlivé téma, které je v praxi zdrojem mnoha konfliktů a nepochopení. Komunikace s rodičem je činnost, kterou začínající učitelé považují za nejtěžší a problémy s nimi mají i ti zkušenější. Právě třídní učitel je koordinačním a integračním činitelem s řadou závažných výchovných úkolů ve vztahu k žákům své třídy, k jejich rodičům, k ostatním učitelům školy, k jejímu vedení a za jistých okolností také k širší veřejnosti. V této souvislosti se stává třídní učitel výchovným subjektem, který disponuje zamčenými možnostmi pro ovlivňování zdravého duševního, tělesného a sociálního vývoje jednotlivých žáků a školní třídy.

V současnosti je spolupráce s rodiči nachází mezi dvěma póly. Často se hovoří a píše o klientském a partnerském přístupu. Na jedné straně je rodič vnímán jako klient/zákazník, na jehož přání, zájmy a potřeby má škola reagovat. Mottem je zde „náš zákazník, náš pán“. Kvalita práce s rodiči se měří podle toho, jak jsou uspokojována jejich přání. Na druhé straně může být rodič vnímán jako partner ve výchovně-vzdělávacím procesu, který rovnocenně sdílí se školou a učitelem odpovědnost za vzdělání dítěte. Mottem je zde „ve dvou (společně) se to lépe táhne“. Kvalita práce s rodiči se měří podle toho, jak silný je vztah mezi rodičem

a školou, nakolik se rodič podílí na školním životě a spolupracuje s učiteli. Rodič v roli zákazníka požaduje po škole informace. Rodič, který se cítí jako zákazník, očekává, že informační tok povede ze školy k němu. Domnívá se, že by se tak mělo dít samozřejmě, aniž by se musel na jednotlivé informace vznášet požadavky. Pedagog, který považuje rodiče za zákazníka, pokládá informování za svoji povinnost a snaží se být v tomto směru precizní.

Rodiče by neměli s učiteli bojovat, ale spolupracovat. Sami rodiče totiž mohou velkou měrou přispět k úspěchu svého dítěte ve vzdělání tím, že se o školu zajímají, aktivně se podílejí na akcích, které pro ně škola pořádá, a spolupracují s ní. Mnohá šetření ukazují, že žáci, jejich rodiče pravidelně spolupracují se školou, jsou ve škole spokojenější, mají optimističtější pohled na vzdělání a dosahují i lepších studijních výsledků. Spolupráce školy s rodinou ukazuje na kvalitu školy. Jen tam, kde rodiče a škola nacházejí společné cíle, kde jsou rodiče informováni, co se ve škole děje, mohou se na tomto dění podílet, jen tam se rozvíjí vzájemné porozumění a příznivé školní klima.

1.3.1 Čeho se obávají rodiče a učitelé při vzájemné spolupráci

Dle Feřteka (2011) jsou níže uvedené obavy hlavním důvodem proč na většině škol zůstává spolupráce školy s rodiči v počátcích.

„Rodiče se obávají, že:

- spolupráce se školou bude stát příliš mnoho času
- pokud budou kritizovat, poškodí to jejich dítě
- když jednou podpoří školu finančně, zvykne si ředitel žádat o peníze každý rok
- budou ze svého platit věci, na které by měla škola dostávat peníze od státu
- nebudou vědět, jak se na společenských akcích školy chovat
- budou přistiženi, že něco nevědí nebo neumějí
- budou muset rozhodovat o věcech, kterým nerozumí
- si při nejrůznějších školních hrátkách budou připadat trapně“ (Feřtek, 2011, s. 24)

„Učitelé se obávají, že:

- rodiče příliš nahlédnou do chodu školy a budou jen kritizovat
- otevřenost zneužije hyperkritická osobnost, která do všeho mluví

- jim bude trapně, když budou muset žádat rodiče o peníze
- přítomnost rodičů ve vyučování bude rušit
- spolupráce s rodiči zatíží učitele další prací
- učitelé nezvládnou neformálně komunikovat s takovým množstvím dospělých
- pro samé mimoškolní a rodičovské akce nebude čas na výuku
- finanční příspěvek škole rodiče pochopí jako právo spolurozhodovat o ní. Že je okolní školy pomluví, protože se prý rodičům podbízejí“ (Feřtek, 2011, s. 24)

1.4 Hlavní důvody k zapojení rodičů

„Škola (stát) – rodina (rodiče) – žák (dítě) představují vrcholy systému vzdělávání“ (Janiš, Kraus, & Vacek, 2012).

Pro každého z nás má pojem rodina různý význam, je citově zabarven a obvykle si pod ním představíme právě tu svou rodinu. Jinak chápe a popisuje rodinu psychologie, pedagogika, sociologie, demografie, ale i právo.

Průcha (c2009, s. 487) charakterizuje rodinu „jako základní článek ve struktuře lidského společenství. Specifickým znakem, který ji odlišuje od jiných sociálních skupin, je její polyfunkčnost. Za hlavní považuje funkce ekonomicko-zabezpečovací, biologicko-reprodukční, emocionálně-ochrannou a výchovně-socializační. Jsou chápány jako úkoly, které plní rodina jednak vůči svým členům, ale také ve vztahu ke společnosti.“

„Pro žáka není důležitější prostředí, než je rodina. Nelze než souhlasit, že rodiny jsou primárními vychovateli svých dětí, mají na výchovu a vývoj svých dětí největší vliv, rodiče nesou odpovědnost za vzdělávání svých dětí, a proto mají právo spolurozhodovat o jeho naplňování, rodiče a učitelé jsou rovnocennými partnery“ (Krejčová, Kargerová 2003, in Čapek 2013, s. 20).

Národní institut pro další vzdělávání v jednom ze svých metodických materiálů popisuje hlavní důvody k zapojení rodičů do vzdělávání dětí následovně. **Rodiče jsou zodpovědní za celkový vývoj dítěte**, musí být s postupy ve školách seznámeni, aby vnímali případné změny jako potřebné, nutné pro uplatnění jejich dítěte v životě. **Rodiče jsou často sami vzdělavatelé**, případně pracují ve firmách, které jsou největšími zaměstnavateli v daném území, mají tedy dostatek informací přímo z praxe o uplatnitelnosti na trhu práce. Rodič tedy

není pouze rodičem, ale také zaměstnancem nebo i zaměstnavatelem se zkušenostmi a znalostmi, které jsou pro vzdělávání důležité. **Rodiče mohou být těmi, kdo motivují děti/žáky** k přijímání změn, vzdělávacích postupů a mají zájem o rozvoj kompetencí ve školách. **Rodiče jsou informováni** o plánovaných aktivitách, jsou s nimi seznámeni dříve, než dojde k jejich realizaci, a díky tomu se sníží riziko následného odporu vůči „novým pořádkům“ (“Inspiromat 6 spolupráce s rodiči”, 2017).

Dále je také důležité zdůraznit, že rodiny mají velký vliv na úspěch svých dětí. Žáci, jejichž rodiny jsou zapojeny do jejich vzdělávání, dostávají lepší známky, vysoké procento z nich dokončí úspěšně i studium střední školy a častěji se zapisují do vysokoškolského vzdělávání. Dětem nejvíce svědčí, když rodiče mohou zastávat různé role při jejich vzdělávání: pomáhají dětem s domácími úkoly a domácí přípravou, účastní se školních akcí a aktivit, provází děti celým vzdělávacím systémem a mají podíl na klíčových rozhodnutích týkajících se vzdělávacího programu školy. Když rodiny aktivně podporují vzdělávání, žáci mají pozitivnější postoje vůči škole, dodržují školní docházku a lépe se chovají. Děti z různých prostředí mají tendenci lépe prospívat, když rodiny a zaměstnanci školy spolupracují na překlenování kulturních rozdílů mezi domovem a školou. Studenti středních a vysokých škol, jejichž rodinní příslušníci je i nadále podporují během jejich vzdělávání, snadněji zvládají přechod do nových škol, jsou schopni udržet si kvalitu své práce, vytvářejí realistické plány do budoucna a je méně pravděpodobné, že své vzdělání nedokončí. Rodiče zapojení do vzdělávání svého dítěte jsou aktivnější i při sebevzdělávání, např. absolvují programy pro vzdělávání dospělých, navštěvují knihovny... Dobře plánované rodinné vzdělávací a podpůrné aktivity mají tendenci zvyšovat sebevědomí rodičů a rodiče či ostatní členové rodiny často pokračují ve svém vyšším vzdělávání, dokončí si maturitní vzdělání či získají vysokoškolský diplom a absolvují i další odborné kurzy pro zvýšení kvalifikace v zaměstnání (“Inspiromat 6 spolupráce s rodiči”, 2017).

„Vztahy mezi školou a rodinou jsou obvykle zasazeny do kontextu sdílené kultury, v níž je vzdělání považováno za velmi důležitou součást života. Většina rodičů se orientuje v tom, jaké nároky jsou na dítě kladené a jak mají se školou komunikovat na základě své vlastní zkušenosti a začlenění do skupiny rodičů, kteří mají podobné postoje a vnímání. Rodiče od dětí očekávají přípravu do školy a školní výsledky, vytvářejí pro ni podmínky, s dětmi se

připravují, někdy zajišťují drahé doučování, zajímají se o dění ve škole a se školou komunikují. Tento typ zapojení rodiče, spočívající v jeho očekávání a významu, který edukaci ve škole přikládá, je nejvýznamnějším faktorem podpory dobrých školních výsledků dítěte“ (Čapek, Lauermann, Příkazská, Vosmik, & Vyhnálek, [2017], s. 35).

1.5 Role rodičů při komunikaci

Rabušicová a spol. (2004) uvádějí, že všechny role v sobě obsahují prvky komunikačního postoje, kdy rodič v rámci komunikace se školou vystupuje například jako rodič v pozici zákazníka, rodič nezávislá osoba, problémový rodič, problematický rodič, rodič výchovný sociální partner a rodič občan.

Rodič v pozici zákazníka je takový, který požaduje po škole informace. Předpokládá, že tyto informace bude dostávat od školy automaticky, bez toho, aby o informace musel nějak žádat. Ale i učitel, který vidí rodiče v této pozici, se snaží o precizní předávání všech informací a pokládá to za svou povinnost.

Rodič jako na škole nezávislá osoba, je často viděna školou jako problematická, takový rodič kontakt nevyhledává a očekává, že ho škola nebude zahlcovat zbytečnou komunikací. Učitel má v této situaci často dojem, že častější komunikace a větší zájem, by byli ku prospěchu dítěte.

Rodič vnímaný školou jako problematický – „špatný“ školu zcela ignoruje. Jeho komunikace je jen okrajová, a to jen na často opakovanou výzvu školy. Jinak tento typ rodiče nemá vůbec o komunikaci zájem. Učitelé často tyto rodiče označují jako rodiče problémových žáků, u kterých by byla naopak snaha o komunikaci vítána.

Rodič pro školu problematický, neboť je příliš snaživý, klade na školu přehnané komunikační požadavky. Snaží se o maximální využití všech komunikačních možností a zároveň vytváří nové, často neformální možnosti komunikace. Pedagog často toto jednání považuje za obtěžující, i když ho nevnímá zcela negativně.

Rodič v pozici výchovného partnera, takový rodič chápe školu a rodinu jako komplementární instituce a má za to, že by informace měli proudit v obou směrech. Stejně tak, jak požaduje od pedagoga informace, je i sám ochotný informace o dítěti poskytovat. Pokud i učitel zaujímá shodné komunikační role a tento druh spolupráce mu vyhovuje, mají předpoklady k navázání kvalitní komunikace.

Rodič v pozici sociálního partnera vyznačuje se tím, že má větší ambice, než jen získávat a předávat informace, tento druh rodiče chce ovlivňovat situaci ve škole a mít podíl na rozhodování. Je perfektně informovaný, o jeho dítěti, ale také celé škole. Své představy a požadavky dokáže jasně vyjádřit. Učitel od těchto rodičů žádá spolupráci a vybízí je k ní.

Rodič – občan je takový, který je přesvědčený, že by škola neměla spolupracovat jen s rodiči žáků, ale také s veřejností. Od školy požaduje, aby byla s dalšími částmi komunitní sítě v kontaktu (knihovna, místní úřad...). Učitel od rodičů očekává, že budou škole aktivně nápomocni.

V tabulce níže jsou přehledně zpracovány rodičovské role z hlediska komunikačních kritérií.

Tabulka 1 Rodičovské role z hlediska komunikačních kritérií

Role	Četnost	Směr	Aktéři	Vztah
zákazník	variabilní	od školy k rodiči	rodič, učitel	dominance rodiče
nezávislý	nízká	nelze určit	rodič, učitel	symetrický
„špatný“	nízká	od školy k rodiči	rodič, učitel	dominance učitele
snaživý	vysoká	od rodiče ke škole	rodič, učitel	dominance učitele
výchovný partner	vysoká	obousměrná komunikace	rodič, učitel	symetrický
sociální partner	vysoká	obousměrná komunikace	rodič, škola	symetrický
občan	vysoká	obousměrná komunikace	rodič, škola, komunita	symetrický

(Rabušicová, 2004)

1.6 Práva a povinnosti rodičů v rámci vzdělávání dětí

Podle ustanovení § 32 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, mají ve výchově dětí rozhodující úlohu rodiče (Zákon č. 94/1963 Sb. Zákon o rodině, 1963). Zároveň se podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, ve školách a školských zařízeních vykonává vzdělávání a výchova. Při výkonu rodičovské zodpovědnosti jsou rodiče povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje, vykonávat péči o nezletilé dítě, dbát o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Dále tento zákon rodičům umožňuje podání podnětu, stížnosti či petice, na jejichž základě bude provedena inspekční činnost v příslušné škole či školském zařízení. Obdobný podnět může zákonný zástupce adresovat i řediteli školy nebo zřizovateli školského zařízení. Každému z nás je však nadmíru jasné, že především dobrá komunikace a nekonfliktní vztah mezi rodiči a učiteli je základem pro dosažení co možná nejlepších výsledků a vzdělání všech dětí (Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), 2004).

Zákonní zástupci žáků mají právo na

Informace o průběhu a výsledcích vzdělávání svého dítěte. U zletilých mají toto právo pouze rodiče či osoby, které vůči zletilým žákům a studentům plní vyživovací povinnost (ta trvá do doby, než je dítě schopné se samostatně živit).

Rodiče dále mají právo na informace a poradenskou pomoc školy nebo školského poradenského zařízení v záležitostech týkajících se vzdělávání podle školského zákona. Při pochybnostech o správném postupu školy nebo o způsobu hodnocení žáka má zákonný zástupce právo do 8 dnů od konání zkoušek písemně požádat ředitele školy o přezkoušení žáka; a byli zkoušejícím žáka ředitel školy, krajský úřad (do 3 pracovních dnů lze takto požádat o přezkoušení výsledku hodnocení žáka na vysvědčení a obvykle by mělo dojít ke komisionálnímu přezkoušení žáka – záleží zde však na druhu školy).

Volit a být voleni do Školské rady.

Vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajícím se podstatných záležitostí jejich dětí.

Na informace a poradenskou pomoc školy pro jejich děti v záležitostech týkajících se vzdělávání podle školského zákona.

Požádat o uvolnění žáka z výuky podle pravidel řádu. Zákonný zástupce nezletilého dítěte má povinnost dbát, aby se dítě účastnilo povinné školní docházky, tj. přihlásit dítě k zápisu

k povinné školní docházce v době stanovené zákonem, a dále dohlížet, aby dítě povinnou školní docházku řádně plnilo (nesplnění může být hodnoceno jako přestupek či dokonce trestný čin). S tímto souvisí rovněž problematika absencí, když zákonní zástupci dětí a nezletilých žáků jsou povinni dokládat důvody nepřítomnosti dítěte a žáka ve vyučování. Zákonný zástupce žáka je povinen doložit důvody nepřítomnosti žáka ve vyučování nejpozději do 3 kalendářních dnů od počátku nepřítomnosti žáka (bližší podmínky může upravit školní řád).

Zákonní zástupci žáků mají povinnost

Zajistit, aby žák docházel řádně do školy.

Na vyzvání ředitele školy se osobně zúčastnit projednání závažných otázek týkajících se vzdělávání a výchovy žáka.

Informovat školu o změně zdravotní způsobilosti, zdravotních obtížích žáka nebo jiných závažných skutečnostech, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání, Na druhé straně školy a školská zařízení mají povinnost zajistit bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb.

Dokládat důvody nepřítomnosti žáka ve vyučování v souladu s podmínkami stanovenými Školním řádem.

Oznamovat škole údaje nezbytné pro školní matriku a další údaje, které jsou podstatné pro průběh vzdělávání nebo bezpečnost žáka, a změny v těchto údajích.

Pravidla vzájemných vztahů žáků a zákonných zástupců žáků s pedagogickými pracovníky

Pedagogičtí pracovníci školy vydávají žákům a zákonným zástupcům žáků pouze takové pokyny, které bezprostředně souvisí s plněním učebních dokumentů, Školního řádu a dalších nezbytných organizačních opatření.

Informace, které zákonný zástupce žáka poskytne do školní matriky nebo jiné důležité informace o žákovi (zdravotní způsobilost, ...), jsou důvěrné.

Vyzve-li ředitel školy nebo jiný pedagogický pracovník zákonného zástupce k osobnímu projednání závažných otázek týkajících se vzdělávání žáka, konzultuje termín schůzky se zákonným zástupcem žáka.

Pedagogičtí pracovníci si stanoví termín konzultačních hodin, zúčastňují se třídních schůzek a konzultací, na kterých informují zákonné zástupce žáků o výsledcích výchovy a vzdělávání

žáků (Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), 2004).

2 SPOLUPRÁCE STŘEDNÍ ŠKOLY A RODINY

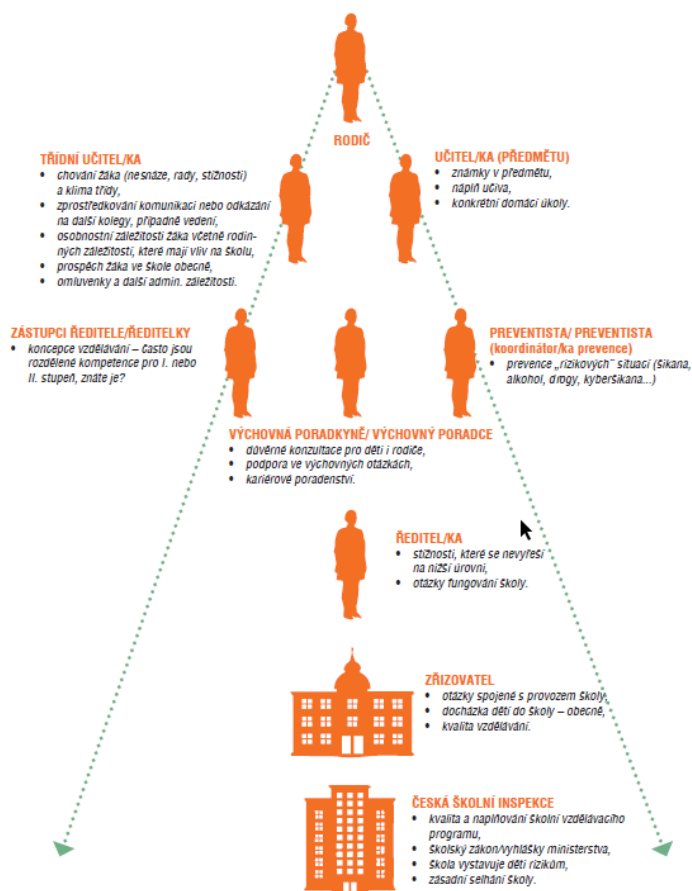
Čapek, Lauermann, Příkazská, Vosmik, & Vyhnálek ([2017]) uvádí, že komunikace mezi školou a rodinou není přátelským posezením, při kterém si rodič a učitel budou ve všem rozumět, a ne vždy budou zajedno. Komunikace je procesem, jejíž dynamiku zajišťuje na jedné straně odlišnost a napětí, na druhé straně snaha o spolupráci. „Setkávají se v ní k partnerské spolupráci dvě instituce, které mají odlišné perspektivy, ale společný cíl: dobro dítěte.“ (Čapek, Lauermann, Příkazská, Vosmik, & Vyhnálek, [2017], s. 28)

Nelze opomenout, že na úrovni středoškolského vzdělávání již do spolupráce výrazně zasahuje i sám žák. V souvislosti s měnící se psychickou stránkou adolescentů a se změnou jejich postavení ve společnosti, odpoutávají se od vedení dospělých a chtějí o sobě rozhodovat sami. Jako již v pubertě, tak i v tomto věku škodí dvě krajnosti přístupu dospělých: autoritativní výchova, nesnášející žádný odpor, a na druhé straně zcela liberální výchova bez určitých zásad. První krajnost vede ke vzdoru nebo pasivní poslušnosti a nesamostatnosti, která brzdí volný vývoj mladého člověka. Druhá krajnost ponechává mládež všem nebezpečím ukvapenosti v problémech, na něž její zkušenosti nestačí a v nichž by potřebovala taktní oporu dospělých. Dalším charakteristickým znakem adolescenta je nová kvalita vzdělávání a sebevzdělávání. Střední škola k ní žáky vede, její cíle a výchovně vzdělávací obsah s ní počítají a toho si musí být vědomi žáci i jejich rodiče (Králíková & Singerová - Nečesaná, 1985).

Rodiče by měli být v případě potřeby seznámeni s tím na koho se v případě potřeby obrátit (viz. obrázek 2) s otázkou týkající se klasifikace, chování a jiných věcí souvisejících s navštěvováním školského zařízení jejich dětmi, ale i např. řešení prevence rizikových situací, jako je šikana, alkohol, drogy a jiné.

Při přípravě postupu takovéto komunikace je třeba zohlednit, především s kým se v případě potřeby, jako rodič spojíme nejdříve. Kdo je za co zodpovědný – konkrétní učitel, třídní učitel, výchovný poradce, ředitel a v jakém pořadí se na konkrétní osoby obracet. S tím úzce souvisí i to, že ve škole by měl být zaveden interní systém toho, o čem informuje vedení školy. Škola je také zodpovědná za školní řád, který by rodiče měli mít možnost snadno najít a seznámit se s ním. Škola musí mít také jasně nastaveno, za jaké situace informuje rodiče, např. ohledně klasifikace nebo při problémech s chováním, šikanou.

Obrázek 2 Na koho se obrátit

Autoři: Alena Felcmanová M.A. a kolektiv Variant, dokument z webu

2.1 Formy spolupráce

Všeobecně se uznává, že školy nemohou být izolovanými světy samy pro sebe, nýbrž že musí kooperovat s prostředím, v němž působí. Případná uzavřenost školy vůči okolí je považováno za negativní a nežádoucí.

„Školy samy v podmínkách současné civilizace vyvíjejí různé aktivity směřující ke kontaktům či kooperacím se svým prostředím, především komunitou rodičů. Rodiče žáků, které škola vzdělává, se považují za hlavního a nejpočetnějšího partnera pro vztahy školy s prostředím“ (Průcha, 2002, s. 410).

Pokud bude škola a rodina působit na žáka jako dva různé samostatné světy, výchova žáka nikdy nebude tak efektivní, jako kdyby obě strany spolupracovaly. Spolupráce těchto dvou světů zajišťuje podporu výchovy žáka k zodpovědnosti. Zároveň i rodina potřebuje pro výchovu svých dětí spolupráci a zpětnou vazbu se školou.

Existuje mnoho efektivních způsobů směřujících k zapojení rodin do života školy. Jejich aplikace závisí na charakteru a potřebách každé rodiny, ale také na učiteli, který by měl být hlavním iniciátorem při vytváření a udržování partnerských vztahů s rodinami dětí.

Efektivní spolupráci znamená, že se rodina aktivně podílí na vzdělávání svého dítěte a učitelé jsou zodpovědní za vytvoření a udržování pravidelného kontaktu s rodinou. Taková spolupráce mezi rodinou a školou napomáhá k budování vzájemného pochopení a zaručuje větší shodu ve výchově a vzdělávání dítěte.

2.1.1 Dny otevřených dveří

Spousta škol pořádá tuto aktivitu pravidelně. Je dobré, pokud rodiče s dětmi tuto možnost využijí a navštíví školu, ještě před školní docházkou a seznámit se tak s prostředím školy. Přítomní zástupci škol často provádí zájemce v prostorách školy a předávají jim potřebné informace o studiu, přijímacím řízení, vyučování, předmětech aj. Tyto návštěvy představují především jedinečnou příležitost, jak se žáci a jejich rodinní příslušníci mohou osobně seznámit s prostředím a atmosférou školy, pedagogickým sborem a všemi informacemi týkající se studia příslušného oboru. Budoucí žáci a jejich rodiče mají možnost seznámit se s vyučujícími a zástupci vedení, ale také se mohou podívat na učebny teoretické, ale i praktické výuky. Dny otevřených dveří navštěvují i celé třídy ze základních škol, v doprovodu svých učitelů.

Nesporná výhoda dne otevřených dveří je především v tom, že žáci i jejich rodiče získají okamžité odpovědi na své otázky související s možností přijetí i průběhu studia jimi vybraného oboru. Většinou rodiče i touto formou doplňují a zpřesňují informace získané z jiných zdrojů (např. letáky, internet, veletrh středních škol apod.). Tímto způsobem zjišťují podrobné a konkrétní údaje, potřebné pro rozhodování, zda přihlášku na školu podat, nebo ne. Dny konání této akce je obvykle s velkým předstihem zveřejněn na internetových stránkách, nebo zájemci dostávají pozvánku na prezentačních akcích, které dnům otevřených dveří předcházejí (Hlad'o & Drahoňovská, 2012).

2.1.2 Webové stránky školy, sociální sítě

Internet je v dnešní době hlavním zdrojem informací v běžném životě, není tomu tedy jinak i při hledání informací o středních školách.

Internetová prezentace školy je vizitkou a prostředkem, jímž vypovídá široké veřejnosti sama o sobě. Tento druh prezentace se u jednotlivých škol liší množstvím poskytovaných informací, podrobností, přehledností a aktuálností. Podle Hlad'a a Drahoňovské (2012, s. 20) „jsou internetové stránky školy jedním z nástrojů pro zvýšení konkurenceschopnosti při získávání uchazečů o studium.“

2.1.3 Třídní schůzky

Doposud jsou třídní schůzky řazeny mezi nejvyužívanější formu komunikace mezi školou a rodinou. U mnoha rodičů jsou třídní schůzky vedeny jako povinná akce a jejich případná neúčast může být často chápána jako nezájem o školu a o vzdělávání dětí. Termíny těchto schůzek jsou obvykle plánovány a vázány na kvalifikační období, a tedy na seznámení se rodičů s prospěchem a chováním jejich dětí.

Obvykle jsou třídní schůzky rozděleny do dvou částí. V první z nich zastupuje učitel školu jako celek a předává skupině rodičů informace týkající se všech. Druhá část, jež bývá věnována informování o prospěchu a chování žáků, probíhá obvykle formou individuálních pohovorů (Rabušicová, 2004).

Někteří rodiče mají tendenci se třídním schůzkám vyhýbat. Učitelé často hovoří o tom, že se třídních schůzek neúčastní právě ti rodiče, s nimiž by potřebovali mluvit nejvíce, tedy rodiče problémových dětí. Ale i ti rodiče, kteří se dostavují na třídní schůzky si zachovávají odstup a příliš se komunikačně neangažují.

Dle Čapka (2013, s. 93) jsou třídní schůzky velmi významné hned z několika důvodů:

- „třídní schůzka je považována za nejvýznamnější (pro některé rodiče i výhradní) kanál komunikace se školou,
- třídní schůzka by měla vést rodiče k pocitu sounáležitosti se školou, výrazně přispívat k vytváření školního společenství a posilování spolupráce rodičů a učitelů zlepšovat klima školy,
- na třídní schůzce se setkávají rodiče s dalšími rodiči dětí stejného věku, s rodiči spolužáků svého dítěte,

- třídní schůzka může být využita jako důležitá součást sebe prezentace (a tedy i propagace) školy,
- dalším důvodem je fakt, že vedení třídní schůzky často označováno za ten nejobtížnější úkol, který jeho profesi přináší (o důvod víc, aby se učitel zamýšlel a zajímal),
- učitelé v českém školství nejsou na vedení třídní schůzky (až na vzácné výjimky) nijak připravováni a tato součást jejich práce není obecně prováděna kvalitně.“

2.1.4 Rodič ve školské radě

Vznik školské rady vymezuje zákon č. 561/2004 Sb (2004). „Školská rada se zřizuje při základních, středních a vyšších odborných školách. Je orgánem školy umožňující zástupcům nezletilých žáků, zletilým žákům a studentům, pedagogickým pracovníkům, školy, zřizovateli a dalším osobám podílet se na správě školy.“

Školská rada se zejména vyjadřuje ke školským vzdělávacím programům, schvaluje výroční zprávu, schvaluje a navrhuje změny školního řádu, schvaluje pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků, vyjadřuje se k záměrům rozvoje školy, projednává rozpočet na další rok. Školská rada zasedá nejméně 2x ročně. Funkční období členů je tři roky. Své zástupce do rady školy volí rodiče. Pedagogičtí pracovníci volí členy z řad zaměstnanců školy a ostatní členy jmenuje zřizovatel školy (Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), 2004).

2.1.5 Emailová, telefonní a písemná forma komunikace

Pokud není možné navázat osobní kontakt mezi rodiči a školou. Je často využíváno možnosti emailu, telefonního rozhovoru a písemné korespondence. Emailovou a telefonní komunikaci využívá škola především při potřebě rychlého řešení vzniklé situace. Často také zůstává jako jediná možnost komunikace s rodiči, kteří se zdají být velmi zaneprázdněni. Písemná forma se využívá především při potřebě jistoty, že rodič byl školou informován a tuto informaci obdržel.

2.1.6 Schůzky s rodiči žáků budoucích prvních ročníků

Tato aktivita na začátku středoškolského vzdělávání patří mezi rodiči budoucích studentů k jednomu nejnavštěvovanějším. Probíhá většinou v posledním měsíci předešlého školního roku, a to v červnu. Jsou na ní zpravidla přítomni budoucí třídní učitelé, učitelé a vedení

školy. Informace, které se na ní rodiče dozví jsou převážně z oblasti organizace školy, organizace školního roku, systému výuky, vyučovacích předmětů, o uplatnění budoucích absolventů, o plánovaných aktivitách, a především bližšího seznámení se školou.

2.2 Postoje rodičů a učitelů při vzájemné spolupráci

„Sami rodiče velkou měrou přispívají k úspěchu svého dítěte ve vzdělání tím, že se o školu zajímají, aktivně se podílejí na akcích, které pro ně škola pořádá, a spolupracují s ní. Mnohá šetření ukazují, že žáci, jejich rodiče pravidelně spolupracují se školou, jsou ve škole spokojenější, mají optimističtější pohled na vzdělávání a dosahují i lepších studijních výsledků. Spolupráce školy s rodinou také ukazuje na kvalitu školy. Jen tam, kde rodiče a škola nacházejí společné cíle, kde jsou rodiče informováni, co se ve škole děje, mohou se na tomto podílet, jen tam se rozvíjí vzájemné porozumění a příznivé školní klima. Spolupráce s rodiči vytváří vzájemnou důvěru, odbourává strach i předsudky, podporuje toleranci a hodnotovou orientaci žáků, posiluje ochotu žáků aktivně se zapojovat do výuky a jejich radost z učení, zlepšuje podporu dětí při překonávání problému, pomáhá eliminovat nejrůznější sociálně patologické jevy a negativní vlivy z prostředí, podporuje školu při realizaci jejího vzdělávacího programu, je pro žáky modelem pro respektující a konstruktivní jednání mezi lidmi“ (Čapek, 2013, s. 16).

Je nutné si přiznat, že většina škol hodnotí aktivitu rodičů jako nízkou a spolupráci jako spíše formální. I velmi úspěšné školy mají velký problém ve spolupráci s rodiči. Úloha rodiny byla a bude, ale i přes to, zásadní a nezastupitelná.

2.3 Desatero pro komunikaci s rodinou

Rodiny se nezapojují do aktivní spolupráce se školou samy od sebe. Vytvoření opravdového partnerského vztahu s členy rodiny vyžaduje mnoho úsilí, při němž je nutné mít na paměti několik zásad, které navázání a udržení kontaktu s rodinami jistě podpoří. Následující „rady“ mohou dle Krejčové (2005) učitelům pomoci snáze dosáhnout jeho cílů.

1. Respektujeme úlohu rodičů – rodiče jsou nejvýznamnějšími činiteli ovlivňující vývoj dítěte. Mají právo a zároveň povinnost činit důležitá rozhodnutí týkající se jejich potomka. Bereme tuto jejich nezpochybnitelnou roli v každé situaci v úvahu a podle

toho s nimi jednáme. Pěstujeme vzájemný respekt mezi učitelským týmem a rodinami.

2. Zachováváme důvěrnost – rodiny mají právo na ochranu svých osobních informací v průběhu i pro ukončení školní docházky svého dítěte. Informace požadované od rodin omezujeme pouze na takové, které jsou nezbytně nutné k zajištění efektivního vzdělávání dětí. Informace a záznamy o dítěti mají k dispozici pouze jeho rodiče. Když je třeba poskytnout tyto informace i jiným osobám, seznamujeme s tímto faktem rodiče předem a žádáme o jejich souhlas.
3. Mluvíme s rodinami o očekáváních, které vůči sobě máme – zejména na počátku školního roku, ale i v průběhu zjišťujeme, jakou představu o vzdělání svého dítěte a vzájemné spolupráci se školou rodiče mají. Zároveň otevřeně sdělujeme naše představy a záměry.
4. Podporujeme spolupráci s rodiči nabídkou vícero strategií k jejich zapojení – rodiny jsou odlišné. Co je zajímavé pro jednu, nemusí být přijatelné pro rodinu druhou. Jsme flexibilní a tvořiví, aby si každá rodina mohla vybrat takové formy spolupráce, které jí budou nejvíce vyhovovat.
5. Respektujeme, že konkrétní způsob spolupráce si volí rodina sama – naším úkolem je nabídnout rodinám co nejširší škálu možností ke spolupráci. Rozhodnutí, kterou z forem spolupráce rodina zvolí, už závisí na ní samotné.
6. Usilujeme o zapojení celé rodiny – ke spolupráci vyzýváme nejenom rodiče dětí, ale přispět mohou i další členové rodiny a její přátelé.
7. Plánujeme rodičovská setkání a konzultace v době, která rodině vyhovuje – dáváme rodičům možnost, vybrat si termín setkání z několika navržených variant, rodiče se mohou zapisovat do harmonogramu konzultací.
8. Zaměřujeme se na silné stránky rodiny a poskytujeme jí pozitivní zpětnou vazbu – zdůrazňujeme silné stránky rodiny a dosažené úspěchy. Dáváme rodinám najevo, že si ceníme jejich spolupráce a zapojení.
9. Spolupracujeme s dalšími partnery školy – jsme otevření spolupráci s ostatními institucemi a organizacemi, jejichž nabídek využíváme a ji naopak, přispíváme jim v rámci svých možností naší prací.
10. Víme, že všechno nejde hned.... – partnerské vztahy a intenzivní spolupráci s rodiči budujeme postupně, průběžným stavěním na malých úspěších. Vyžaduje to čas a úsilí. Víme, že je to náročné, ale nevzdáváme to (Krejčová, 2005).

2.4 Vzájemná očekávání

Mezi pedagogy se považuje za jeden z největších problémů lhostejnost rodičů na dění ve škole. Jiným zase naopak vadí, že se o výuku svého dítěte starají až příliš a tím až příliš narušují vztahy učitel - žák.

Učitelé vztahují k rodičům určitá očekávání, stejně jako rodiče k učitelům. Obě strany mají jistá očekávání ohledně chování, komunikace a na druhou stranu nesou určité závazky vycházející z očekávání strany druhé. Názor na to, jak by optimální spolupráce měla vypadat a jak by měla probíhat, je většinou odlišný.

Pokud neznáme očekávání druhé strany může dojít snadno k nedorozuměním, která komunikaci komplikují. Pokud mají strany jasno v očekáváních, představách a plánech, průběh spolupráce je o to dostupnější.

Dle Rabušicové a Pola (1996) je třeba poukázat na důležitost realizace tří klíčových prvků pro budování vzájemných vztahů:

- Nutnost společně definovat zájem dítěte
- Najít komunikační ideologii
- Utvořit komunikační kód

Učitelé již tradičně na začátku školního roku směrem k rodičům definují požadavky, povinnosti a práva, ale otázkou zůstává, zda také poskytují dostatečný prostor k vyjádření pro druhou stranu. V současné době lze předpokládat, že vzhledem ke všeobecně se zvyšující obeznamovanosti rodičů o tom, jak by škola měla vypadat a jaká by měla být, se náročnost rodičů vzhledem k úkolům školy bude zvyšovat. Pravděpodobně budou rodiče směrem k učitelům stále více žádat zdůvodnění jejich postupů, volby vyučovacích metod, učebnic, způsobů hodnocení apod. K vyladění edukativního působení obou partnerů, by jistě přispěla vzájemná informovanost o očekáváních (Rabušicová & Pol, 1996).

2.4.1 Očekávání rodičů od komunikace se školou a učiteli

- „chci poradit, co mám dělat, když s dítětem není něco v pořádku;
- chci, aby učitel měl moje dítě rád. Podle Krejčové lze s tímto očekáváním jen těžko pracovat, není totiž jasné, co se za ním skrývá. Je to skutečně náklonnost, co dítě od učitele potřebuje? Potřebujeme, aby se měli všichni rádi, nebo stačí, když se budeme vzájemně respektovat? Toto očekávání je pro konkrétní činnost bezcenné. Mít rád není nic, co by mohl profesionál zajistit v rámci své práce;

- učitel má dítě naučit vše bez domácích úkolů a bez problémů. Otázku domácí přípravy vnímá každý rodič jinak, vnímání je ovlivněno především vlastní zkušeností se vzděláním;
- učitel má vyřešit problémy ze školy ve škole;
- učitel má zprávy o dítěti podávat soukromě a taktně;
- učitel má být spravedlivý ve všem;
- ať škola neobtěžuje a nezatěžuje rodiče;
- očekávám, že učitel naučí dítě ve škole a nemám to za něj dělat já doma atd“ (Průcha, 2002, s. 413).

V některých případech se očekávání kryjí s potřebami. Tam, kde očekávání přesahují skutečné potřeby, je těžké zasahovat v rámci profesionálních kompetencí učitele.

2.4.2 Očekávání učitelů a školy od komunikace s rodinou

- „učitelé od rodičů očekávají ochotu řešit společné problémy;
- vytváření pozitivního rodinného prostředí;
- péče o práci svých dětí a jejich kontrolu;
- zajištění toho, aby děti nosily do školy pomůcky;
- zájem o setkávání s učitelem;
- plnění požadavků učitele atd“ (Průcha, 2002, s. 413).

Shrnutí teoretické části

Cílem prvních dvou kapitol bakalářské práce bylo na základě vyjasnění terminologie poskytnout přehled o základních pojmech tématu. Mezi něž patří zejména pojem škola, vztah učitel – rodič, role a postoje při vzájemné komunikaci, očekávání na straně učitelů a rodičů a v neposlední řadě nejčastější formy spolupráce střední školy s rodinou.

Následující praktická část má za cíl na základě rozhovorů s učiteli na středních školách, získat a zpracovat informace týkající se spolupráce s rodiči v jejich reálné podobě.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Pro zpracování praktické části bakalářské práce, jsem zvolila kvalitativní výzkum. Jako výzkumná metoda byl zvolen rozhovor, který je „nejčastěji používanou metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu. Používá se pro něj označení hloubkový rozhovor (in-depth interview), jež můžeme definovat jako nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek“ (Švaříček & Šedřová, 2007, s, 160). Za hlavní dva typy hloubkového rozhovoru jsou označovány polostrukturovaný rozhovor, vychází z předem připraveného seznamu témat a otázek a nestrukturovaný, který může být založen jen na jediné předem připravené otázce a následném dotazování na základě již poskytnutých informací (Švaříček & Šedřová, 2007).

3.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Hlavním cílem výzkumu je odhalit specifika spolupráce střední školy s rodinou, a to z pohledu učitelů na vybraných středních školách ve Zlínském kraji.

Hlavní výzkumná otázka

- jak spolupracuje střední škola s rodinou?

Dílní výzkumné otázky

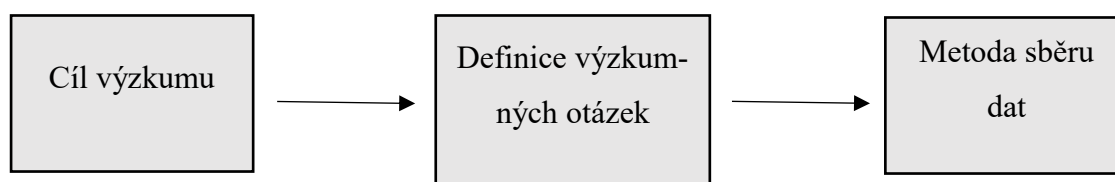
- jaké jsou nejčastější důvody spolupráce školy s rodinou?
- Jaké jsou dle pedagogů největší překážky bránící komunikaci s rodinou?

3.2 Metoda sběru dat

„Metody sběru dat jsou specifické postupy poznávání určitých jevů, které badatel užívá s cílem rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé interpretují a vytvářejí sociální realitu“ (Švaříček & Šedřová, 2007, s. 142).

Vzhledem ke stanovenému cíli a formulování výzkumných otázek byla pro tuto bakalářskou práci zvolena metoda sběru dat formou rozhovoru s učiteli na středních školách. Rozhovory vycházely z několik předem připravených otázek, které byly v průběhu rozhovoru rozvíjeny a upravovány na základě odpovědí dotazovaných učitelů.

Obrázek 3 Postup při stanovení metody sběru dat

(zdroj vlastní)

3.3 Výzkumný soubor

Výzkum byl realizován na začátku roku 2019. Do vzorku participantů bylo vybráno několik učitelů působících na různých středních školách, konkrétně se jednalo o učitele na gymnáziu, učitele na střední průmyslové škole a dva na soukromé střední odborné škole se sídlem ve Zlínském kraji.

Se zřetelem na účastníky byl výzkum koncipován tak, aby respektoval základní etická hlediska. Jedním z etických hledisek výzkumu je dle Pohnětalové (2015) zajištění dobrovolnosti vstupu účastníka. Od všech účastníků jsem obdržela tzv. informovaný souhlas. Kromě seznámení s výzkumným tématem, byli dále všichni účastníci ubezpečeni o zachování anonymity a důvěrnosti sdělení. Při přepisování rozhovorů byly pro všechny zúčastněné použity pseudonymy, aby nedošlo k jejich pozdější identifikaci. Jako pseudonymy byly použity velká tiskací písmena rozlišená číslovkou pro jednotlivé učitele (U1, U2, U3, U4).

Charakteristika participantů výzkumu

Výzkumu se zúčastnili čtyři pedagogové působící na středních školách ve Zlínském kraji. Jejich věk se pohyboval v rozmezí od 34 do 50 let. Různorodost odpovědí byla zajištěna mimo jiné i tím, že se jednalo o učitele působící jak na státních školách, tak na školách soukromých, ale také to byli učitelé v současnosti působící na gymnáziu, střední průmyslové škole, střední škole s maturitou a učilišti.

Učitele byli osloveni nejprve telefonicky. Po příslibení rozhovoru jsem se snažila najít vhodný termín a místo pro rozhovor. Ne vždy se jednalo o jednoduchou věc, mnohokrát byly schůzky zrušeny a přesunuty na jiný termín, ať už z důvodů probíhajících třídních schůzek, dnu otevřených dveří, pracovního vytížení, doučování atd.

Jak již bylo zmíněno výše, pro zachování co nejvyššího stupně anonymity bude pro jednotlivé učitele používáno uváděného označení.

U1 – prvním participantem je učitel ve věku 39 let. Má vysokoškolské pedagogické vzdělání a na střední škole, na které působí vyučuje obory jako jsou např. management, mezinárodní obchod, obchodní korespondence, ale také anglický jazyk. Učitelské praxi se věnuje 6 let. Na současné střední škole vyučuje 3 roky, předtím působil na středních školách různého zaměření.

V současné době vyučuje na soukromé střední škole s menším počtem žáků, která krom středního školního stupně vzdělání nabízí také studium i VOŠ. Škola je především ekonomického zaměření a dle informací poskytujících na svých webových stránkách za výhody, které svým studentům nabízí oproti jiným školám pokládá především menší počet žáků ve třídách, nadstandardní vybavení, pestré školní i mimoškolní aktivity, individuální přístup pedagogů, četné konzultace pro studenty, spolupráce s rodiči a podobně.

U2 – dalším pedagogickým pracovníkem, který svolil k rozhovoru, je muž ve věku 35 let. Vystudoval strojírensky zaměřený obor a na střední škole vyučuje žáky praktickému vyučování. V rámci své pedagogické činnosti musel dodatečně vystudovat pedagogické minimum a získat tak osvědčení potřebné k výuce na střední škole. Jako vyučující působí 4 roky.

Škola, ve které uváděný učitel působí se ve svém regionu řadí k jedněm z největších. Jedná se o střední školu s širokou nabídkou vzdělávacích programů orientovaných především na strojírenství, elektrotechniku a logistiku. Dle vybavení se řadí mezi absolutní špičku v rámci celé ČR. Kapacitně je schopna pojmout až 1000 žáků. Na škole působí na 66 pedagogických pracovníků, kteří zajišťují výuku ve dvou samostatných výukových areálech.

U3 – učitelka, označená jako U3, je ženou ve středním věku. Vystudovala pedagogickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně. Ve školství se pohybuje již 25 let a má tedy bohaté zkušenosti. V minulosti nebyla vždy pedagožkou jen na středních školách, ale i na školách základních, ale jak sama říká: „čím starší, tím lepší“. V současné době vyučuje na Gymnáziu. Jejím oborem je výuka dějepisu, německého, ruského a anglického jazyka.

Škola, na níž vyučuje, byla založena před více jak 100 lety. Má 32 tříd s více než 970 žáky, které učí 78 učitelů. Jedná se o školu všeobecného zaměření, která má hluboké tradice v prezentaci svých žáků.

U4 – učitel s označením U4, je muž ve věku 40 let. Na střední škole, kde v současnosti působí vede výuku předmětů strojírenského zaměření a informatiku. Na stejné škole vyučuje i jeho manželka, která je krátce po návratu z rodičovské dovolené. Na střední škole učitel U4 vyučuje 8 let.

Jedná se o školu zapsanou v obchodním rejstříku, jako obecně prospěšnou společnost. Škola se zaměřuje především na obory elektrotechnické a strojírenské. Celková kapacita žáků se pohybuje kolem 600 studentů. Krom maturitních a nematuritních oborů škola nabízí také výuku pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

3.4 Příprava a realizace rozhovorů

Výzkum byl realizován na počátku roku 2019. Při přípravě rozhovoru bylo vytvořeno schéma základních otázek, které vycházely z hlavního cíle výzkumu. Před samotným rozhovorem byly nastudovány teoretické materiály z jednotlivých středních škol. Materiály byly načerpány především z webových stránek škol, sociálních stránek škol, školního řádu, ale i mého povědomí o škole.

Všechny rozhovory probíhaly mimo školní areál, jelikož si to tak přáli všichni zúčastnění pedagogové. S učiteli U1 a U4 se setkání uskutečnilo v restauracích v blízkosti jejich bydliště, jedním z učitelů jsem byla k rozhovoru pozvána domů, jednalo se o učitel U2, možná pro tu domácí atmosféru rozhovor probíhal, až řekla bych, v přátelské a otevřené atmosféře. S paní učitelkou U3 jsem se potkala v restauraci v blízkosti jejího bydliště. Z rozhovoru jsem měla zpočátku obavy, a to z důvodů, že pochází (dle okolí) z přísné učitelské rodiny. Musím říct, že mé obavy byly zcela zbytečné a paní učitelka byla milá a velmi ochotná.

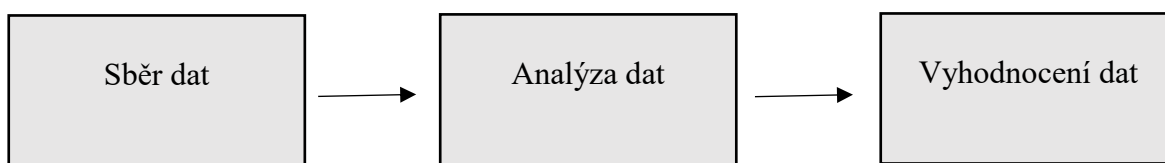
Před samotným rozhovorem jsem všechny participanty ujistila o 100% anonymitě. Všechny rozhovory byly nahrány a posléze doslovně přepsány. Před samotným nahráváním byl podepsán informovaný souhlas.

4 VÝSLEDKY A INTERPRETACE DAT

Po dokončení sběru dat v podobě rozhovorů s participanty, došlo k jejich zpracování, a to v podobě pečlivého přepisu. Následně byl text rozebrán a rozdělen na jednotky. Jednotlivým jednotkám byly přiděleny nové označení. Jednotky se stejným označením byly seskupeny a následně jim byl přidělen samostatný kód. Metoda tohoto typu se nazývá metodou kódování a konkrétně se jednalo o metodu kódování v ruce, která se také dle Švaříčka a Šed'ové (2007) označuje jako metoda papír tužka.

Jednotlivé kategorie, které jsou popsány v následujících bodech mé bakalářské práce byly nazvány: spolupráce na úrovni sekundárního vzdělávání, překážky ve spolupráci, nespolupracující rodiče a náš zákazník, náš pán.

Obrázek č. 4 Postup zpracování dat

(zdroj vlastní)

4.1 Spolupráce na úrovni sekundárním vzdělávání

Spolupráce škola - rodič bývá na všech stupních vzdělávání velmi náročná. Čím je stupeň vyšší, tím je potřeba obou stran po komunikaci snižuje.

Při snaze participantů výzkumu definovat spolupráci s rodiči a její formy nejčastěji uváděli následující. U1 *Těžko říct, spíše se musí přizpůsobit informačním kanálům školy. U nás ve škole funguje elektronická třídní kniha, 4x ročně třídní schůzky, kterých se ale zúčastní tak maximálně 30 % rodičů.*

Dále poukazuje na to, jak zvyšující se stupeň vzdělání ovlivňuje zájem rodičů. *Ale třeba v prvním ročníku se to ještě dá, rodiče jsou ještě zvyklí ze základních škol, ale jak to jde výš a výš, tak zájem upadá, pak už jen rodiče chodí, když je jen nějaký problém a jsou pozváni.* U4 také uvádí, že *nejvyšší zájem o návštěvu třídních schůzek a vůbec nějakou komunikaci bývá na začátku prvních ročníků a v ročníku posledním. Uprostřed se nezajímá, pokud není problém skoro nikdo.* U3 uvádí tři způsoby preferovaného kontaktu. *Telefon, email a osobní*

setkání. Rodičáky bývají tak dvakrát za rok na podzim a na jaře a když je, já nevím, nějaký problém, tak se ti rodiče volají.

Tématem těchto setkávání nejčastěji jsou. U2 nejčastěji je to o absenci žáků a jejich docházce. Dotazovaný učitel vyučuje odborný výcvik a dále dodává. Rodiče nejvíc zajímá, jak jsou šikovní, jestli z nich něco ve firmě bude, je jim jasné, že od nich známky až takový top nebudou. Zatím u mě nikdo nepropadá, pokud aspoň trochu umí se šuplrou a počítat. Máme tady firemní žáky...(prosím o vysvětlení)...to jsou žáci, kteří chodí na praxi normálně do firem a dostávají za to i nějaké malé ohodnocení. To mě tak někdy zavolá k sobě zástupce a zeptá se kde byl dotyčný, ale co já vím, když mi řekne, že byl ve firmě, i si to sám podepíše, nemám šanci to zjistit. A pak musím zavolat rodičům, že jejich syn nebyl ve firmě třeba týden, většinou jsou i oni překvapení, odejdou normálně do práce a taky nepoznají, že mladý nikam nešel. Ale pak se to beztak omluví. Pokud mu není 18, vyžaduju omluvenku od rodiče, pokud mu 18 bylo musí donést omluvenku od lékaře, pokud mi tedy tvrdí, že u něho byl. Zařídí si to, oni s tím nemají problém.

U1 také uvádí jako nejčastější důvod komunikace omlouvání absencí.

Oproti tomu U3 uvádí jako nejčastější důvod komunikace s rodiči prospěch. Zároveň ale hned pro vysvětlenou dodává, že si myslí, že je to tím, na jaké škole v současnosti vyučuje. *To spíše na těch učňovských školách, tam byl hlavní problém hlavně záškoláctví.*

Po mém doptání se i na jiné formy spolupráce se učitelé rozpomněli i na například plesy, akademie pořádané studenty, den otevřených dveří. U3 *Ano, to se pořádá a bývá to velmi hezké. Pořádají se plesy i akademie, kde můžou rodiče přijít, většinou chodí nebo jsou zvaní rodiče studentů co vystupují. Mám pocit, že pozvánky jsou vždy na oficiálních stránkách školy nebo je zvou samotní žáci.*

U2 *kdysi dávno si pamatují, že bývaly plesy, kde studenti většinou prvních ročníků tančili polonézu a byli zvaní vždycky i rodiče. Ted' už nic takového není, ples pro rodiče se změnil na ples pro partnery. Ale máme výborný DOD, který mívá vždycky velký úspěch. Chodí se podívat spousta děcek i s rodiči. Zrovna minulý ročník se tak se mnou jeden rozhodoval a na základě návštěvy dnu DODčka, se rozhodl pro naši školu.*

4.2 Překážky ve spolupráci

Další okruh mých otázek se zaměřoval na zjištění důvodů bránících k častějšímu, různorodějšímu a kvalitnějšímu setkávání.

U1 uvedl, že *je spousta rodičů, kteří se nezajímají vůbec o nic. Možná bych řekl, že většina se nezajímá o nic.* Na otázku, proč si myslí, že se tak děje odpověděl. *Asi mají strach, co by se mohli dozvědět, spousta už si taky říká, že ty jejich děti jsou už skoro dospělé, tak ať se starají sami o sebe. A rodiče jsou zaneprázdnění, na své děti nemají čas.*

Dalšími důvody bránícím k intenzivnější spolupráci jsou dle U3 hned 3. Za prvé je to papírové zatížení na straně učitele. *Ono je to všechno, tak strašně papírově náročné, že navíc něco dělat, je opravdu....nevím, možná někdo dělá...jako fakt teď je to papírově tak strašně náročné.* Za druhé uvádí nedostatek času. *Mám pocit, že v současnosti jsou všichni tak strašně vytížení, že ty děcka jsou teď, nevím, takové rozjívěnější, všechno je dané tím, že rodiče na ně teďkom nemají vícero času. To už je tou dobou.* A jako poslední důvod uvádí velikost školy, kde nyní vyučuje. *Možná tam kde je víc rodinné prostředí. U nás je kolem 1000 děcek, tam už to ani nejde.*

V další části rozhovoru U3 uvádí další důvod, který dle něho brání zkvalitnění docházky rodičů na třídní schůzky. *My to třeba míváme v takový čas, třeba ve tři, kdy všeci rodiče jsou v podstatě v práci a jsou třeba i ze vzdálenějších obcí a tak..* Na takovou odpověď se mi nabízel otázka, proč tedy nedojde k úpravě času konání třídních schůzek? *To bylo prostě tak, řeklo se, že ve tři a rodiče si můžou jedenkrát nebo dvakrát udělat čas se na ty děcka zeptat....vzápětí dodává, ale třeba, když jsem byla ten rodič já a měla jsem dceru na gymplu, byla jsem ráda, že to bylo myslím až na 4, protože kdybych se měla omlouvat. Kdysi mě ani nepustili.*

S nedostatkem času, který brání osobní komunikaci se dle U1 a U4 potýkají rodiče žáku i na škole, na které vyučuje. *Nejlepší by byla osobní komunikace, ale ta je minimální, rodiče jsou zaneprázdnění, na své děti nemají čas, takže většinou se jedná o komunikaci elektronickou.* U4 *Myslím, že čas a ani rodiče už nemají až takový zájem. Třídní schůzky o dvou rodičích celkem nemají cenu. A stejně nedojdou ti, co by měli. Ti chodí až je to v háji.*

Na otázku, zda oni sami někdy navrhli nějaký způsob, jak spolupráci s rodiči zlepšit participanti odpovídali. U3 uvedl že *ne* a opět uvedl papírovou zátěž. U1 *ne, předpokládám, že by*

se to stejně neujalo, nemají snahu chodit ani klasické třídní schůzky. U2 nic navíc jsem ne navrhoval, víte, někdy s těmi rodiči mluvím víc a častěji než s vlastní ženou, myslím, že to by jim mělo stačit, chodí za mnou v rámci třídních schůzek, i když od těch lajdáků nikdo nedojde. U4 Ne.

4.3 Nespolupracující rodiče

Jak už bylo v kapitole výše částečně uvedeno učitelé často uvádějí, že rodiče o spolupráci se školou často nejeví žádný zájem.

U3 se k zájmu rodičů o spolupráci, konkrétně o návštěvu rodičovských schůzek, vyjadřuje následovně. *Pokud byly rodičáky, tak na schůzky chodili jen rodiče těch dobrých žáků a ti těch špatných to byli rodiče, pardon, z takových těch poměrů zvláštních, nemyslím úplně Romové, ale třeba rozvedení rodiče, to bylo to nejmenší, ale že neměli ty podmínky na to, byli ze sociálně slabších vrstev nebo tak. Zároveň také zmiňuje dobu, kdy měli plnoletí studenti možnost podepsat prohlášení, že si nepřejí, aby škola informovala rodiče o jejich studiu. Ale jakože jakmile dosáhli toho věku 18 let nechtěli, aby se rodiče o ně nějak starali, ale teďkaj žeprej vyšel zákon, že rodiče na to mají nárok, na to aby byli informováni, pokud to děcko žíví a šatí, ale jeden čas to bylo tak, že pokud si děcko napsalo prostě nějaké prohlášení, že nechce aby rodiče byli informováni. Tak...*

U1 také popisuje fakt, že zájem rodičů je podmíněný také samotným dosaženým vzděláním rodičů a jejich pracovním zařazením. *Pokud mám být otevřený, tak většinou způsobují problémy rodiče dětí, kde vzdělání nehraje roli. Sami mají maximálně učňák. Chce jenom, aby školu dokončil, přece bude dělat rukama a vydělá si dvakrát tolik, co by vydělal v kanceláři. Často jsou to dělnické rodiny, ale to už poznáte ze samotného vystupování. Ale to jsou právě ti, se kterými se moc nepotkáte. Následně zmiňuje současnou situaci s šestnáctiletou studentkou, u které jsou oba rodiče zaměstnáni v cizině a u dcery neřeší ani prospěch a ani docházku.*

Podobnou zkušenost s docházkou rodičů na třídní schůzky naznačuje i U3. *Na gymnáziu chodilo tak třičtvrtě rodičů, třeba na těch maturitních chodilo víc, na těch učebních nechodili skoro vůbec, to jsem měla třeba dva rodiče nebo tak z celé té skupiny, ale zase možná, že to jinak někde funguje..*

4.4 Náš zákazník, náš pán

Při debatování nad problematikou nejčastějšího důvodu spolupráce s rodiči, a to z důvodu absence a prospěchu studentů se pan učitel U2 rozpovídal nejen o vynalézavosti studentů si zařídit omluvení, ale také uvedl, že k tomuto problému se samotné vedení školy staví tak, že nechce mít na veřejnosti špatnou reputaci.

Je to anonymní říkáte? Tak škola sama nechce špatnou reputaci v tom, že jejich žáci mají snížené známky z chování, nechtějí si ani rozhádat firmy do kterých žáci chodí jako taková levná pracovní síla, jsou to často sponzoři a šíří jméno školy. Ale ještě horší je to v případech výuky jiných předmětů, jsou třeba třídy, kde se ví, že chodí slabší žáci, tam se známky upravují záměrně, to pak rodiče nechodí řešit problémy za vyučujícím, ale rovnou do ředitelny a pak za váma chodí ředitel, jestli by se to nedalo nějak udělat a že určitě dalo..to se pak dávají čtverky místo pětěk, aby bylo co nejméně žáků co odejdou a nejvíce co se udrží. Bude to tak do doby, dokud budou dotace na žáka a obory.

Stejnou spolupráci vedení školy s rodinou uvádí i participant U3. *Tak pokud už jde o nějaký závažnější problém, třeba se zameškáním, tak to už pak řeší ten ředitel. Jenže dnes jsou ty školy financovány podle počtu žáků, že? Takže, takže se žáci nevyhazují. Vždycky se jim dává ještě šance. Je jedna výstraha, druhá výstraha, pak když už mají šedesát neomluvných hodin...tak vždycky se to nějak udělá, že? My jsme to měli třeba tak, že tam kde je vícero oborů, tak mohl přejít z maturitního oboru na nematuritní obor, abychom je neztráceli. Kdyby jim půlka odešla, tak můžou propustit x kantorů, takže my jsme to měli tak. Kdo nezvládal ten odcházal na učební obor, ale zůstával ve škole. To jde, ale pokud je to škola. kde nemají učební obor, tak je tam většinou nechají a pak u maturity..., ale to je hodně blbě, ale pak neudělají maturitu. Protože je to rozděleno na státní a tam se s tím nic neudělá a ta školní, asi jak kde, na jaké škole. To mi třeba osobně hodně vadilo, že třeba to děcko mohlo někde něco dělat jiného, ale drželo se a pak...ale rodiče tohle nedohlédnou dopředu, neřeší...*

Zároveň se zmiňuje o problematice udělování poznámek, a touto formou informovat rodiče o situaci ve škole. *My jsme například měli zákaz psát poznámky, všechno řešit ve škole, nezatěžovat rodiče. My jsme třeba měli zákaz informovat rodiče, co nejvíce nezatěžovat lidi. Jak by v podstatě rodiče měli reagovat na to, když se jim napíše, že jejich syn vyrušuje, je to v podstatě nezajímá.*

4.5 Shrnutí výsledků výzkumu

Na základě provedených rozhovorů s participanty, jsou získané informace níže popsány a některé pro lepší orientaci a přehlednost převedeny do formy tabulek.

Spolupráce na úrovni sekundárního vzdělávání

Na základě provedených rozhovorů vyplývá, že škola s rodiči nejčastěji spolupracuje prostřednictvím třídních schůzek, emailu či telefonu. Zájem o účast se však snižuje postupem do vyšších ročníků. Tématem komunikace nejčastěji bývá omlouvání absence a informace o prospěchu žáka. Pouze na jedné škole je ještě zachována tradice pořádání plesů a vystoupení pro rodiče. Ostatní dotazovaní zástupci škol uvedli např., že pro jiný druh spolupráce školy s rodinou není na škole vytvořena tradice, plesy v minulosti byly, ale v současné době jsou upřednostněni partneři školy, kteří jsou na setkání tohoto druhu zváni nebo, že nějaká další forma spolupráce by byla pro učitele přílišná papírová zátěž.

Tabulka 2 Spolupráce na úrovni sekundárního vzdělávání

	Formy spolupráce	Nejčastěji předávané informace
U1	Webové stránky, sociální sítě, den otevřených dveří, elektronická třídní kniha, e-mail, třídní schůzky	Prospěch, záškoláctví
U2	Telefon, den otevřených dveří, třídní schůzky	Záškoláctví, úrazy
U3	Telefon, e-mail, třídní schůzky, webové stránky, den otevřených dveří, ples, akademie	Prospěch, záškoláctví
U4	Třídní schůzky, telefon,	Prospěch, záškoláctví

(zdroj vlastní)

Překážky ve spolupráci

Překážky bránící k navázání kvalitnější spolupráce můžeme dle odpovědí participantů rozdělit na:

- Překážky na straně rodičů. Zde je jedná především o zaneprázdněnost rodičů a s tím spojený nedostatkem času se zajímat o svoje děti víc, než jak činí doposud. Dále se vyskytly odpovědi typu téměř dospělých dětí, o které již není třeba se tak zajímat, strachu, co by se při častější komunikaci dozvěděli a že by danou problematiku museli nějak řešit a více se zapojit.
- Překážky na straně učitele. Častější spolupráce by znamenala také větší papírové zatížení pro učitele.
- Překážky na straně školy. Nevhodný čas konání schůzek. Velikost školy.

Zároveň ale nepadl od žádného z vyučujícího žádný návrh na možné řešení této situace.

Současná doba je dobou pracovního vyčerpání, rodiče nemají čas se dostatečně věnovat dětem. Často nekontrolují dosažené výsledky dětí ve škole, zanedbávají domácí přípravu, nezajímají se o docházku dětí.

Tabulka 3 Překážky ve spolupráci

	Překážky na straně	
	Rodiče	Učitele a školy
Odpovědi	Nedostatek času, věk dětí, nevhodný čas konání třídních schůzek	Papírové zatížení, velikost školy

(zdroj vlastní)

Nespolupracující rodiče

Učitelé uvádějí, že ani ze strany rodičů není žádný zájem o zvýšení kvality spolupráce. Rodiče ztrácí zájem i o návštěvy třídních schůzek.

V současných podmínkách se vzdělávání na středních školách potýká s řadou problémů, mezi něž můžeme zařadit i spolupráci střední školy s rodinou. Na základě rozhovorů s učiteli je možno rodiče rozdělit do dvou skupin. V první skupině jsou rodiče, kteří považují dosaženou výšku vzdělání svých dětí za jednu z priorit a jsou ochotni být svým dětem při vzdělávání nápomocni, spolupracují s pedagogy a jsou svým dětem často vzorem. Ve druhé skupině jsou rodiče neochotných ke školní spolupráci. Je třeba říct, že podstatný vliv na výsledky dětí ve škole má rodinné zázemí, kdy si dítě přináší návyky, podle kterých vznikají příslušné školní výsledky. Je tedy možné tvrdit, že vzdělání rodičů má vliv na vzdělávání jejich dětí.

Dalším zásadním důvodem pro horší spolupráci s rodiči je i fakt, že se jedná o děti rodičů navštěvující střeň školu. Je přirozené, že socializace zde probíhá již jinak než na základní škole. Děti se učí spoléhat na své síly, učí se spoléhat se sami na sebe a brát zodpovědnost za své vlastní chování.

Náš zákazník, náš pán

Z některých odpovědí vyučujících vyplynuly praktiky spolupráce na úrovni vedení školy. Jedná se o omlouvání absence a úpravu prospěchu. Tyto formy spolupráce školy souvisí především se snahou zajistit si co nejlepší jméno u veřejnosti, ale také o udržení si žáka a zajistit tím peníze pro školu v podobě dotací. Kvůli závazku anonymity nedejde k jmenování škol, ale je třeba říct, že se nejedná jen o školy učňovské.

5 DOPORUČENÍ PRO PRAXI STŘEDNÍCH ŠKOL

Na základě získaných informací navrhuji následující doporučení pro zkvalitnění spolupráce střední školy s rodinou:

- Nabízet rodičům širší prostor pro spolupráci – školy postrádají aktivity zapojující rodiče. Komunikace je často jednosměrná a nevyžaduje poskytování zpětné vazby.
- Zkvalitnění komunikace – nejen informace předávat, ale ptát se i na názor – neznalost vzájemného očekávání může vést k nedorozumění.
- Poskytovat a získávat dostatek informací – předpokládá se, že rodič nemůže dostatečně pečovat o dítě, neví-li čemu a s jakým úspěchem se jejich dítě věnuje ve škole. Rodiče musí mít přístup k těmto informacím, aby mohli dobře plnit svoji odpovědnost v podobě výchovy dětí a škola jim tomto směru musí být nápomocna.
- Vytvářet přátelský vztah – vztahy mezi učitelem a rodičem se formují již od počátku školní docházky. Je třeba vytvářet chuť spolupracovat a utvářet pocit bezpečí.
- Spolupracovat tak, aby rodiče předávali správné vzdělávací návyky svým dětem. Jedná se zejména o vliv postojů rodičů k výchově a vzdělávání ve škole. Zapojení rodičů má bezesporu kladný vliv na výsledky dětí a jejich postoje k vlastnímu vzdělávání.
- Přizpůsobit načasování schůzek, tak aby byly časově dostupnější pro větší počet rodičů.
- Ukazovat, že rodiče a škola jsou jeden tým – obě strany musí mít jasno v prioritách, představách a plánech. Není možné považovat zapojení rodičů do školských věcí za narušování, či dokonce naznačit, že rodiče při spolupráci nemají co nabídnout.
- Vytvářet bezpečné podmínky pro vyjadřování názorů. Rodič nesmí mít žádné obavy z toho vyjádřit svůj názor. Není přípustné, aby se rodič domníval, že vyjádření jeho názoru by mohlo ovlivnit postoj pedagoga k dítěti.

Učitel a škola musí rodiče vnímat jako součást řešení, ne jako součást problému!

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zaměřuje na specifika spolupráce střední školy s rodinou, jejíž cílem bylo prostřednictvím rozhovorů s učiteli popsat skutečnou podobu této spolupráce.

Práce se dělí na část teoretickou a praktickou, kdy v teoretické části jsou shromážděny informace o spolupráci a její nejčastější formy, zabývá se aktéry spolupráce a také se zaměřuje na jejich vzájemná očekávání, postoje a přínosy.

Praktickou část práce tvoří kvalitativní výzkum, v němž je zvolena metoda shromažďování dat formou rozhovorů s učiteli na středních školách a jejich názory a zkušenosti na spolupracích s rodiči žáku. Na základě provedených rozhovorů bylo zjištěno, jaké formy spolupráce jsou nejčastěji učiteli nabízeny a jak často a v jaké kvalitě jsou rodiči využívány. Jako jedna z nejvyužívanějších forem spolupráce se stále ukazují třídní schůzky, a i na těch hodnotí učitelé účast rodičů jako velmi nízkou. Z rozhovorů vyplynulo, že účast rodičů ovlivňuje hned několik faktorů jako jsou například nedostatek času, nezáměr o děti vzhledem k jejich věku, strachu z případných informací, ale také špatného času konání schůzek.

Ukazuje se také, že lepší spolupráce probíhá na středních školách, kde je předpoklad dalšího studia na vyšší odborné škole nebo vysoké škole, zde je míra zapojení rodičů mnohem větší. Naopak na školách jejichž studium je zakončeno výučním listem nebývá zájem o spolupráci velký. Tento jev je také zapříčiněn samotnou výškou dosaženého stupně vzdělání rodičů, kdy se stoupající vzdělaností rodičů, roste i zájem o informace o studiu jejich dětí.

Dle rozhovorů lze za další nejčastěji používané formy komunikace považovat e-mail a telefonní rozhovor, kde je nejčastějším důvodem kontaktu prospěch a řešení případné absence. Zjišťovala jsem také snahy učitelů na zlepšení komunikace s rodiči, v tomto ohledu nebyla ze strany učitelů projevována žádná snaha po zlepšení.

Ve značné míře jsem se v rozhovorech setkala s faktem, že v rámci udržení finanční podpory na studenta ve formě dotací, je škola ochotna spolupracovat až na takové úrovni, jako je úprava klasifikace, omlouvání absence, či přecházení z maturitní na nematuritní obor.

Úroveň spolupráce střední školy s rodinou hodnotím jako špatnou, je důležité, aby si učitelé, tak i rodiče uvědomili význam vzájemné spolupráce, která vede ke kvalitnějšímu vzdělávání našich dětí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Brdek, M., & Vychová, H. (2004). *Evropská vzdělávací politika: programy, principy a cíle*. Praha: ASPI.

Čapek, R. (2013). *Učitel a rodič: spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Praha: Grada.

Čapek, R., Lauermann, M., Příkazská, I., Vosmik, M., & Vyhnálek, J. ([2017]). *Jak budovat dobrý vztah s rodiči žáků*. Praha: Raabe.

Feřtek, T. (2011). *Rodiče vítáni: praktický návod, jak usmířit rodiče a učitele našich dětí*. V Praze: Yinachi.

Hlad'o, P., & Drahoňovská, P. (2012). Rozhodování žáků základních a středních škol o dalším studiu a práci v pohledu žáků i jejich rodičů: Analýza vlivů sociálního okolí a využívání informačních zdrojů na základě dotazníkového šetření [Online]. In *Národní ústav pro vzdělávání*. Praha. Retrieved from <http://www.nuv.cz/vystupy/rozhodovani-o-dalsim-studiu>

InspiroMat 6 spolupráce s rodiči [Online]. (2017). In *Národní institut pro další vzdělávání*. Retrieved from https://www.nidv.cz/media/materialy/projekty/strategicke_rizeni/Inspiro-maty/INSPIROMAT_6_Spoluprace_s_rodici.pdf

Janiš, K., Kraus, B., & Vacek, P. (2012). *Kapitoly ze základů pedagogiky: studijní text* (6. vyd). Hradec Králové: Gaudeamus.

Králíková, M., & Singerová - Nečesaná, J. (1985). *Rodina a škola: Ve výchovné spolupráci*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Krejčová, V. (Ed.). (2005). *Aktuální témata výchovy a vzdělávání ve škole: texty pro studijní disciplínu Teorie výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus.

Pohnětalová, Y. (2015). *Vztahy školy a rodiny: případové studie*. Hradec Králové: Gaudeamus.

Průcha, J. (2002). *Moderní pedagogika* (2., přeprac. a aktualiz. vyd). Praha: Portál.

Průcha, J. (Ed.). (c2009). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál.

Rabušicová, M. (2004). *Škola a (versus) rodina*. V Brně: Masarykova univerzita.

Rabušicová, M., & Pol, M. (1996). *Vztah rodiny a školy dnes: Hledání cest k partnerství*. *Pedagogika*, (2).

Suquet, P. Problémy spolupráce rodičů s učiteli, školy s rodinou [Online]. In *Masarykova univerzita*. Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity. Retrieved from <https://educoland.muni.cz/down-668/>

Švaříček, R., & Šedřová, K. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.

Zákon č. 561/2004 Sb., (2004) o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), Sbírka zákonů České republiky (2004). Retrieved from <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

Zákon č. 94/1963 Sb., (1963). Zákon o rodině, Sbírka zákonů Československé republiky § (1963). Retrieved from <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-94>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČR	Česká republika
ZŠ	Základní škola
SOŠ	Střední odborná škola
SOU	Střední odborné učiliště
VOŠ	Vyšší odborná škola
VŠ	Vysoká škola
MŠ	Mateřská škola
DOD	Den otevřených dveří
Dis.	Diplomovaný specialista
Bc.	Bakalář
Ing.	Inženýr
Mgr.	Magistr
atd.	a tak dále
s.	strana

SEZNAM OBRÁZKŮ

- Obrázek 1 Struktura vzdělávacího systému ČR
- Obrázek 2 Na koho se obrátit
- Obrázek 3 Postup při stanovení metody sběru dat
- Obrázek 4 Postup zpracování dat

SEZNAM TABULEK

- Tabulka 1 Rodičovské role z hlediska komunikačních kritérií
- Tabulka 2 Spolupráce na úrovni sekundárního vzdělávání
- Tabulka 3 Nespolupracující rodiče

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: Informovaný souhlas

PŘÍLOHA P II: Přepis rozhovoru

PŘÍLOHA P I: INFORMOVANÝ SOUHLAS

Informovaný souhlas

Pro výzkumný projekt: Bakalářská práce – **Specifika spolupráce střední školy s rodinou**

Období realizace: 2018-2019

Řešitelé projektu: Ing. Zuzana Prajzová

Vážená paní, vážený pane,

obracím se na Vás se žádostí o spolupráci na výzkumném projektu, jehož cílem je zmapovat specifika spolupráce střední školy s rodinou. Projekt je realizován formou rozhovorů, které jsou anonymní a jejichž obsah bude použit pouze ke studijním a vědeckým účelům. Z účasti na studii pro Vás nevyplývají žádná rizika. Pokud s účastí na projektu souhlasíte, připojte podpis, kterým vy slovujete souhlas s níže uvedeným prohlášením.

Prohlášení

Prohlašuji, že souhlasím s účastí na výše uvedeném projektu. Řešitelka projektu mne informovala o podstatě výzkumu a seznámila mne s cíli a metodami a postupy, které budou při výzkumu používány, podobně jako s výhodami a riziky, které pro mne z účasti na projektu vyplývají. Souhlasím s tím, že všechny získané údaje budou použity jen pro účely výzkumu a že výsledky výzkumu mohou být anonymně publikovány.

Měl/a jsem možnost vše si řádně, v klidu a v dostatečně poskytnutém čase zvážit, měl/a jsem možnost se řešitelky zeptat na vše, co jsem považoval/a za pro mne podstatné a potřebné vědět. Na tyto mé dotazy jsem dostal/a jasnou a srozumitelnou odpověď. Jsem informován/a, že mám možnost kdykoliv od spolupráce na projektu odstoupit, a to i bez udání důvodu.

Tento informovaný souhlas je vyhotoven ve dvou stejnopisech, každý s platností originálu, z nichž jeden obdrží moje osoba a druhý řešitel projektu.

Jméno, příjmení a podpis řešitele projektu:

_____ dne: _____

Jméno, příjmení a podpis účastníka v projektu:

_____ dne: _____

PŘÍLOHA P II: PŘEPIS ROZHOVORU

/ ukázka přepisu rozhovoru s participantem U3/

O čem si rodiče přejí být nejčastěji informováni?

Tak to je samozřejmě prospěch, pokud si tedy vůbec přejí být informováni. Tedy prospěch. Je už v podstatě nezajímá ta střední škola, že? Protože na základce se třeba píšou poznámky. My jsme například měli zákaz psát poznámky, všechno řešit ve škole, nezatěžovat rodiče. My jsme třeba měli zákaz informovat rodiče, co nejvíce nezatěžovat lidi. Jak by v podstatě rodiče měli reagovat na to, když se jim napíše že jejich syn vyrušuje, je to v podstatě nezajímá. Nevím, já jsem to tak měla, možná, že někde mají zase teorii všechno piště, ať rodiče vlastně ví, jaké ty děcka jsou prostě. My jsme to měli tak, že se poznámky nepsaly prostě, spíš jako výjimečně. Ale je třeba možné, že to mají někde jinak. To bylo na gymnáziu. Na střední odborné to si taky nepamatuju, že by to bylo jinak. To se taky nepsaly poznámky a pokud byly rodičáky, tak na schůzky chodili jen rodiče těch dobrých žáků a ti těch špatných, to byli rodiče, pardon, z takových těch poměrů zvláštních, nemyslím úplně Romové, ale třeba rozvedení rodiče, to bylo to nejmenší, ale že neměli ty podmínky na to, byli sociálně slabších vrstev nebo tak, ale jakože jakmile dosáhli toho věku 18 let nechtěli, aby se rodiče o ně nějak starali, ale teďkaž žeprej vyšel zákon, že rodiče na to mají nárok na to aby byli informováni, pokud to děcko žije a šatí, ale jeden čas to bylo tak, že pokud si děcko napsalo prostě nějaké prohlášení, že nechce aby rodiče byli informováni. Tak...

Jaká je rodiči preferovaná forma informování?

Tak v podstatě všechny tři...telefon, email a osobní setkání, ale to osobní setkání bývá někdy v podstatě horší, protože se pracovní povinnosti rodičů kryjí a ten kantor tam taky musí zůstat ve škole, že, je to pro něj víceméně trestem, že tam trčí třeba do pěti, že? Mělo by to být tak, že kantor si prostě určí ten čas a rodiče se musí přizpůsobit, ale přizpůsobuje se většinou ten kantor

Jaká účast rodičů je na třídních schůzkách?

*3/4 lidí na gymnáziu, třeba na těch maturitních oborech chodilo víc, na těch učebních necho-
dili skoro vůbec, to jsem měla třeba dva rodiče nebo tak z celé té skupiny, ale zase, možná, že to jinak někde funguje. My jsme to třeba mívali v takový čas, třeba ve tři, kdy všeci rodiče jsou v podstatě v práci a jsou třeba i ze vzdálenějších obcí a tak.*

A proč se tedy nedojde k upravení času třídních schůzek?

To bylo prostě tak, řeklo se, že ve tří a rodiče si můžou jedenkrát nebo dvakrát udělat čas se na ty děcka zeptat,.....ale třeba, když já jsem byla ten rodič a měla jsem dceru na gymplu, byla jsem ráda, že to bylo myslím až na 4, protože kdybych se měla omlouvat....kdysi mě ani nepustili, už ani nevím co to tam bylo.....jinak rodiče chodí tedy hlavně na těch gymnáziích.

Jinak teda hlavně známky je zajímaví, některé rodiče zase zajímá jenom aby prošli a takový ti co mají vyšší ambice na ty děcka, tak ty zajímaví i ty známky, jsou i takové děcka, které se fakt snaží...tak velice tak.

Ty rodičáky bývají tak 2x za rok na podzim a na jaře a když je, já nevím nějaký ten problém, tak se ti rodiče prostě volají. Volají se jednotlivě tedy..Ano ano jednotlivě, konkrétně.

Že by nějak rodiče sami od sebe nějak chodili, tak to se moc jako neděje, jako že by sami chodili otravovat do školy, většinou ta škola je pozve.

Řešili jste někdy takovou konkrétní situaci?

No to určitě, ale tedy spíše na těch učňovských školách, tam byl hlavní problém hlavně s záškoláctvím, oni měli strašně moc hodin jako....oni to museli potom od doktorů zřejmě, ale někteří si vyráběli i razítka normálně....ale měl teda smůlu, že já jsem toho lékaře znala, že? A když jsem viděla to razítko. Ono je docela trapně, když člověk obtelefonovává ty lékaře, vždycky jsem se omluvila, že otravuju, že pokud tam skutečně byl...né, nebyl...no. Ten žák byl problémový, posílal to mailem a jsem si všimla, že tam bylo třeba úplně jiné datum, jako rok zpět, normálně to člověk nekontroluje, ale že jsem toho lékaře znala. Takže oni jsou takto vynalézaví, ale to jsou zase spíš ti učni.

A jak se to řeší?

Tak dělá se to tak, že toto vyřizuje třídní. Třídnictví je těžké, pokud nemáte nějakou třídu, že prostě bezproblémovou, tak ty děcka co vyvádějí, tak je pořád co řešit.

Jak na to reagují rodiče, snaží se své děti krýt, chránit?

Já jsem se s tím moc nesetkala, já jsem se spíš setkala, že to uznali, zas jako vím, že někdy je jako i kryjí, ale já jsem se vždycky setkala na rovinu, že třeba matka řekla, jsem měla jednoho studenta ve čtvrtáku, který najednou šel s prospěchem dolů a nechodil do školy a všechno měl neomluvené, tak to mi ta maminka, když jsem jí zavolala řekla, že se nešťastně zamiloval a ta holka ho opustila a on jak byl citlivější, tak to strašně špatně nesl, on byl v podstatě na

vyhazov nebo opakování ročníku, tak to já jsem třeba zavřela oči. Tam maminka řekla, že ho nikam nemůže dostat k psychologovi, psychiatrovi, nikam nechce zasekl se prostě. Co s tím mám dělat, jo? Tak prostě některý kantor by to neudělal, já jsem mu ty hodiny prostě omluvila, aby k té maturitě mohl jít. Jsou takové věci, když víte, že čtyři roky byl student dobrý, tak pomůžete.

Dala jste vy někdy nějaký návrh na zkvalitnění spolupráce?

Ono je to všechno papírově, tak strašně náročné, že navíc něco dělat, je opravdu....nevím, možná někdo dělájako fakt, teď je to papírově tak strašně náročné. Musíte mít ze schůzek s rodiči zápisy, co se tam projednávalo. Na základkách je u toho navíc ředitel, psycholog školní, zástupce vedení školy, metodik, prostě je tam vícero lidí u toho, se musí vypsát x papírů.

Vyžadují rodiče častější informace, než jim nabízíte?

Možná na těch gymnáziích, ale....hm (kroutí hlavou, že ne)

Pořádá škola nějaké aktivity pro rodiče mimo školu např. plesy?

Ano to se pořádá a bývá to velmi hezké. Studenti gymnázia pořádají i akademie, kde můžou rodiče přijít, většinou chodí nebo jsou zváni jen rodiče studentů co vystupují.

Škola na tyto akce oficiálně zve?

Mám pocit, že to dělají. Minimálně je to na stránkách nebo je zvou samotní žáci co vystupují. A ty školní plesy to je přes SRPŠ, to bylo dřív a teď je to....(nemůže si vzpomenout), ale je to vždycky vyvěšené na stránkách školy.

A co spolupráce přes školní radu?

Ano, to bývají školní rady a tam jsou zvoleni zástupci rodičů. A před rodičákama, vždycky když jsou rodičáky, tak mívají v podstatě schůzku s ředitelem školy, školní rada i zástupci těch tříd a potom oni vlastně jdou na ten rodičák před tím a mají poreferovat o čem se tam jednalo. Většinou je to tak teda, že všechno řekne ten třídní a ten zástupce jen: „všechno jste slyšeli“. Se sveze, to by musel říkat první on, takže tak školní rada.

Myslíte, že by škola měla dávat více podmětů na spolupráci s rodiči? Více se setkávat?

Možná tam kde je víc rodinné prostředí. U nás je kolem 1000 děcek, tam už to ani nejde, je teda fakt, že tam je to takové, jsou tam rodinné vazby kdy tam chodili generace rodin, tak se známe a setkáváme se sami.

Co od vás rodiče při společném setkávání nejvíce očekávají?

Co očekávají, tak určitě, určitě informace o tom prospěchu. Od vedení školy dostanete papíry. Je to tak zařízeno, že vedení školy vám dá papír, kde je napsáno, co všechno říct na těch schůzkách, na co nezapomenout, co máte říkat, kolik máte zaplatit příspěvky. Je to dobrovolné, ale vždycky je třeba to nějak zaonačit, aby dali všichni. Co se týká ještě toho plesu, tak do tomboly dávají.

Rodiče prostě nejvíce zajímá ten prospěch a aby nedělaly průsery ty děcka. Takž nejdříve se na těch rodičácích řeknou obecné věci, potom je to kvůli tomu prospěchu, tak se dávají ty papírky, ale to je různé. Na střední odborné jsme obcházeli třídy a s každým z rodičů jsme mluvili, my jsme vždycky řekli jméno a ten rodič se přihlásil a my jsme mu řekli info o děcku, veřejně. Ale nemělo by se konkrétně jmenovat, třeba když si třídní stěžuje, když někdo udělal průšvih, tak nemůže na tom rodičáku říct - ten a ten, ale oni už ti rodiče v podstatě vědí o kom se mluví, kdo to udělal....

Myslíte si, že by se dala komunikace s rodiči v něčem zlepšit?

Dala, pokud by měli všichni vícero času, mám pocit, že v současnosti jsou všichni tak strašně vytížení, že ty děcka jsou teď, nevím, takové rozjívenější, všechno je to dané tím, že rodiče na ně teďkom nemají vícero času. To už je tou dobou.

Kantořina strašně vysává energii na to se připravte.

Jak moc závisí spolupráce na vedení školy?

Spolupráce hodně závisí na vedení školy, vedení určuje, kdy budou rodičáky a dnes je to defacto tak, že cokoliv se uděje v té třídě, tak se to vedení informuje, že nikdy ten třídní nedělá něco jenom tak, vždycky řekne řešil jsem třeba to a to v té třídě, aby to vedení se to někde nedověděli přes ty rodiče, aby měli tušení o co se jednalo. Třídní by měl prostě vedení o všem informovat.

Jak na takové informace vedení reaguje?

Tak pokud už je to nějaký závažnější problém, třeba se zameškáním, tak to už pak řeší ten ředitel. Jenže dnes jsou ty školy financovány podle počtu žáků, že? Takže...takže se žáci nevyhazují. Vždycky se jim dává ještě šance. Je jedna výstraha, druhá výstraha, pak když už mají 60 neomluvených hodin. Tak vždycky se to nějak udělá, že?

My jsme to měli třeba tak, že tam kde je vícero oborů, tak mohl přejít z maturitního oboru na nematuritní obor, abychom je neztráceli. Kdyby jim půlka děcek odešla, tak můžou propustit x kantorů, takže my jsme to měli tak, kdo nezvládal, ten odcházel na učební obor, ale zůstával na škole. To jde. Ale pokud je to škola, kde nemají učební obor, tak je tam většinou nechají a pak u maturity... ale to je hodně blbě, ale pak neudělají maturitu. Protože je to rozděleno na státní, a tam se s tím nic nenadělá, a tu školní, asi jak kde, na jaké škole.

U nás teda propadali.

Mně to třeba osobně hodně vadilo, že třeba to děcko mohlo někde něco dělat jiného, ale drželo se a pak...ale rodiče tohle nedohlédnou. Dopředu to neřeší.

Co je v rámci spolupráce s rodiči nejtěžší?

Nejtěžší je říct, že dítě na danou školu nemá. Protože to je hrozný zásah do života. Většinou si školu vybírá ve spolupráci s rodiči. Je to těžké, jednak pro školu ubude žák a finance pro školu. A vyvarovat se nějakého urážení

Ze strany rodičů?

já jsem se s tím zatím neseetkala. Na rodičácích se dělá prostor pro případné dotazy a poznámky, kde rodiče můžou říct. Ale obecně si myslím, že na střední si ti rodiče už tak nedovolí, jak na těch základkách, na té základce je to takové, že jo, že to děcko tam musí chodit, kdežto na tu střední, tam chodit nemusí.

Chtěla byste v rámci rozhovoru ještě něco doplnit?

Snad ani ne, snad už to bylo i všechno.